

Załącznik nr 1 do Uchwały NR VII/134/15
Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 kwietnia 2015 r.

Zarząd Województwa Podkarpackiego

**WOJEWÓDZKI PROGRAM NA RZECZ WYRÓWNYWANIA SZANS
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I PRZECIWDZIAŁANIA ICH
WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU NA LATA 2008-2020**

Rzeszów, grudzień 2007r.

WOJEWÓDZKI PROGRAM NA RZECZ WYRÓWNYWANIA SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I PRZECIWDZIAŁANIA ICH WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU NA LATA 2008-2020

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	str.3
2. Sytuacja osób niepełnosprawnych w krajach Unii Europejskiej.....	str.5
3. Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce.....	str.6
4. Dotychczasowa realizacja pomocy osobom niepełnosprawnym w Polsce w świetle działalności PFRON, samorządów wojewódzkich i powiatowych.....	str.10
5. Sytuacja osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.....	str.13
5.1 Informacja o liczbie niepełnosprawnych.....	str.13
5.2 Informacja o stopniach niepełnosprawności niepełnosprawnych Podkarpacia.....	str.19
5.3 Wydane w 2006r przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności orzeczenia o niepełnosprawności według płci.....	str.20
5.4 Liczba orzeczeń według kategorii wiekowej.....	str.21
5.5 Niepełnosprawne dzieci i młodzież Podkarpacia.....	str.22
5.6 Schorzenia osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.....	str.23
5.7 Wykształcenie osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.....	str.24
5.8 Informacja o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.....	str.26
5.9 Bezrobocie niepełnosprawnych i możliwości na rynku pracy.....	str.28
5.10 Jakość życia niepełnosprawnych.....	str.30
5.11 Rehabilitacja społeczna niepełnosprawnych.....	str.36
5.12 Rehabilitacja lecznicza.....	str.39
5.13 Działania pomocy społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych.....	str.40
6. Dotychczasowa realizacja pomocy osobom niepełnosprawnym w województwie podkarpackim.....	str.43
7. Potrzeby niepełnosprawnych z województwa podkarpackiego jako wynik analizy diagnozy.....	str.44
8. Analiza SWOT problematyki niepełnosprawności w województwie podkarpackim.....	str.45
9. Podstawowe założenia programu.....	str. 46
9.1. Adresaci programu.....	str.46
9.2. Miejsce realizacji programu.....	str. 46
9.3. Koordynacja i opiniowanie programu.....	str.46
9.4. Partnerzy w realizacji programu.....	str.46
10. Cele strategiczne i operacyjne programu.....	str.47
11. Monitorowanie i ocena realizacji programu.....	str.50
12. Finansowanie programu.....	str.51
13. Podsumowanie.....	str.52
14. Podstawy prawne.....	str.52

1. Wprowadzenie

Problemy osób niepełnosprawnych w Polsce dopiero końcem lat siedemdziesiątych ub. wieku skupiły na sobie wiele społecznej uwagi.¹ Dyskutowano wówczas o konieczności adaptacji społecznej tej grupy osób i jej rehabilitacji. Odpowiedzialność społeczna za ludzi niepełnosprawnych spoczywała głównie na profesjonalistach, a problemy, jakie napotykali niepełnosprawni traktowano jako bezpośrednią konsekwencję ich choroby czy kalectwa.

Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przyniósł zmiany w postrzeganiu sytuacji osób niepełnosprawnych i niezbędnych kierunków oddziaływań polityki społecznej. Zauważono konieczność integracji tej grupy społeczeństwa z resztą społeczności². Uwaga nie była skupiona wyłącznie na wspomaganie jednostki w jej przystosowaniu do społeczeństwa, ale również na oddziaływaniu na społeczeństwo, aby było gotowe dostosować posiadane rozwiązania, wzory zachowań i oczekiwań do możliwości osób niepełnosprawnych.

Koniec lat dziewięćdziesiątych stanowił dalszy krok w kierunku wdrażania społecznego modelu widzenia niepełnosprawności. Społeczna uwaga skupiona jest obecnie na wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w stosunku do zdrowych, w codziennym życiu³. Ujęcie takie w zasadzie odnosi się do tej samej sfery problemów co integracja. Wyrównanie szans ma bowiem na celu najpełniejszą, możliwą integrację społeczną. Jest jednak propozycją bardziej konkretną, nie odwołuje się do celów, ale raczej do strategii, dzięki którym te cele mogą być realizowane.

Takie kształtowanie społecznych postaw jest zgodne z działaniami wielu wysoko rozwiniętych narodów świata. Warto przypomnieć, że w 1993r Organizacja Narodów Zjednoczonych opracowała *Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych*, których celem jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym takich samych praw, jakie mają inni obywatele. Standardowe Zasady składają się z 22 zasad. Mówią one o odpowiedzialności Państwa, formułują wytyczne w zakresie polityki dotyczącej niepełnosprawności oraz propozycje konkretnych działań. Podstawą standardowych zasad jest przekonanie, że wszyscy obywatele są równi w swej godności i mają w związku z tym takie same prawa. Społeczeństwo powinno więc zadbać o to, by istniejące środki i zasoby były rozdzielane sprawiedliwie. Podstawą Standardowych Zasad jest to, co określa się pojęciem niepełnosprawności zrelatywizowanym do środowiska. Oznacza to, że niepełnosprawność pojawia się na styku, w momentach zderzenia osoby niepełnosprawnej z jej otoczeniem. Przyczyny mogą leżeć po stronie środowiska fizycznego lub wynikać z rozdzwiewku pomiędzy służbami oferowanymi przez społeczeństwo, a aktualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.

22 zasady podzielone zostały na 3 grupy:⁴

- Wstępne warunki równoprawnego uczestnictwa,
- Kluczowe obszary,
- Działania wdrożeniowe

Pierwsza grupa dotycząca warunków uczestnictwa na równych prawach składa się z czterech zasad. Pierwsza mówi o znaczeniu **Budzenia świadomości** (zasada 1) w społeczeństwie na temat potrzeb, praw i mocnych stron osób niepełnosprawnych. Konieczna jest także dobra **Opieka medyczna** (zasada 2) i **Rehabilitacja** (zasada 3) realizowana w odpowiednim czasie. Społeczeństwo musi także oferować **Służby i usługi wspierające** (zasada 4) oraz pomoce techniczne dostosowane do potrzeb każdej jednostki.

Druża grupa zasad określa odpowiedzialność społeczeństwa w ośmiu ważnych obszarach. Na początku jest mowa o **Dostępności** (zasada 5). Jeśli społeczeństwo ma być równe dla wszystkich, musi ono również być dostępne dla wszystkich. Dotyczy to zarówno środowiska fizycznego, jak również dostępności informacji i możliwości komunikowania się między ludźmi.

Wszystkie dzieci i młodzi ludzie powinni mieć zapewnioną **Edukację** (zasada 6) stosownie do swoich możliwości. Osoby dorosłe powinny także móc pracować- **Zatrudnienie** (zasada 7) na takich samych zasadach jak wszyscy inni. Społeczeństwo musi również wziąć na siebie obowiązek zapewnienia

¹ „Niepełnosprawność i rehabilitacja”, 2001, nr 1 s.5

² Tamże, s.6

³ Tamże, s. 7

⁴ BIFRON, nr specjalny grudzień 2006 s.6

osobom niepełnosprawnym wystarczających **Środków utrzymania i zabezpieczenia socjalnego** (zasada 8), nawet jeśli rodzaj niepełnosprawności ogranicza lub wyklucza możliwość zarobkowania. Każdy ma takie samo prawo do **Życia rodzinnego i integralności osobistej** (zasada 9) – osoby niepełnosprawne nie powinny być dyskryminowane w sferze życia seksualnego, małżeństwa i rodzicielstwa. Osoby niepełnosprawne powinny mieć także dostęp do **Kultury** (zasada 10), zarówno jako jej odbiorcy, jak i twórcy. To samo dotyczy **Sportu i Rekreacji** (zasada 11). Kościoły i zgromadzenia o charakterze religijnym powinny być w pełni dostępne- by osoby niepełnosprawne były w stanie swobodnie praktykować swoją **Religię** (zasada 12).

Ostatnia grupa obejmuje 10 zasad nadrzędnych. Poprzez **Informację i Badania Naukowe** (zasada 13) w społeczeństwie rozwijać się będzie wiedza na temat osób niepełnosprawnych. Wiedza ta stanowić będzie bazę spójnego procesu **Kreowania Polityki, Planowania** (zasada 14)- tak by kwestie niepełnosprawności uwzględniane były we wszystkich kontekstach.

Tworzenie prawa (zasada 15) ma zapewnić osobom niepełnosprawnym prawną podstawę uczestnictwa i równości. **Polityka ekonomiczna** (zasada 16) powinna być budowana w taki sposób, by kwestie niepełnosprawności włączone były w sposób naturalny w proces planowania budżetu. **Koordinacja działań** (zasada 17) ma na celu efektywne wykorzystanie środków i zasobów społecznych. Podkreślenie wagi tego, by społeczeństwo wykorzystywało wiedzę, którą dysponują **Organizacje osób niepełnosprawnych** (zasada 18) jest motywem przewodnim Standardowych Zasad. Zasada 18 określa rolę jaką organizacje te mogą odgrywać jako doradcy w planowaniu, wdrażaniu i ewaluacji rozwiązań dotyczących życia osób niepełnosprawnych. Co więcej, wszystkie kategorie profesjonalistów i personelu odpowiedzialnego za problemy niepełnosprawności powinny systematycznie uczestniczyć w **Szkoleniu personelu** (zasada 19), wyposażającym ich w wiedzę na temat praw, potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych. Systematycznie powinien być również prowadzony **Monitoring i ocena programów** (Zasada 20)- tak by doprowadzić stopniowo do realizacji intencji zawartych w Standardowych Zasadach⁵.

Dzięki **Współpracy technicznej i gospodarczej** (zasada 21) członkowie Narodów Zjednoczonych mogą wspomagać kraje rozwijające się w zakresie poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych oraz wspierać proces tworzenia organizacji osób niepełnosprawnych. Kwestie niepełnosprawności powinny być także naturalnym elementem **Współpracy międzynarodowej** (zasada 22).

Standardowe Zasady nie są dokumentem prawnie obowiązującym. Stanowią jednak rodzaj politycznego i moralnego zobowiązania uzgodnionego przez członków społeczności międzynarodowej.

Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Lata 2008-2020 został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, a realizowany będzie przy współpracy z partnerami: Podkarpackim Urzędem Wojewódzkim, Wojewódzkim Urzędem Pracy, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Gminnymi i Miejskimi Ośrodkami Pomocy Społecznej, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Opracowany *Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Lata 2008-2020* jest spójny ze *Standardowymi Zasadami wyrównywania szans osób niepełnosprawnych*.

W latach wcześniejszych w Województwie Podkarpackim realizowano *Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Lata 2003-2006*. Kontynuacją Programu był przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego *Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Rok 2007*.

Aktualny *Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu Na Lata 2008-2020* stanowi rozwinięcie *Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007 – 2020*. Dotyczy to głównie celu strategicznego

⁵ Tamże, s. 7

Zabezpieczenie społeczne, priorytet 1- *Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.*

Program ten powstał również zgodnie z wymogiem art.35 ust.1pkt1 *ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz.U. nr 123, poz.776 z póź. zm.) określającym konieczność jego opracowywania przez samorzady województw.

Podstawowym założeniem programu jest łagodzenie skutków niepełnosprawności poprzez nieustanne dążenie do wyrównania szans osób niepełnosprawnych w stosunku do pełnosprawnych, rehabilitację społeczną i zawodową niepełnosprawnych, adaptację środowiska stosownie do potrzeb tych osób. Zwiększenie dostępności do usług medycznych, a także wyczulanie społeczeństwa na problemy niepełnosprawnych. Pomimo tego, że od wielu lat podejmowane są działania w celu poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych i ich integracji ze społeczeństwem, szereg problemów w dalszym ciągu wymaga rozwiązania.

Beneficjentami realizacji programu są osoby niepełnosprawne, ich rodziny i opiekunowie, instytucje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, organizacje pozarządowe.

2. Sytuacja osób niepełnosprawnych w krajach Unii Europejskiej

Z uwagi na przyjęcie Polski w skład państw członkowskich Unii Europejskiej, należy zauważyć, że każdy kraj członkowski nie lekceważy problemów osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne stanowią około 10% społeczeństwa Unii Europejskiej. Za politykę wobec osób niepełnosprawnych odpowiadają przede wszystkim poszczególne państwa członkowskie. Ma to związek ze stosowaniem zasady subsydiarności (pomocniczości), według której, to co może być zrobione lepiej na poziomie krajowym, powinno być zrobione na tym poziomie. Każde państwo nieco inaczej definiuje pojęcie niepełnosprawności i ma własny system orzekania o niepełnosprawności⁶.

Polityka wobec osób niepełnosprawnych prowadzona w poszczególnych krajach Unii przez wiele lat inspirowana była przede wszystkim działaniami Rady Europy i Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na ich osiągnięciach bazuje także Unia Europejska, tworząc obecną strategię działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Zarówno dokumenty unijne, jak i krajowe zakładają pełne uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, równe szanse w dostępie do świadczeń i usług wysokiej jakości. Kamieniem milowym w polityce Unii wobec niepełnosprawności było podpisanie w 1997r. Traktatu Amsterdamskiego. Był to pierwszy traktat, w którym odniesiono się bezpośrednio do kwestii niepełnosprawności. Nałożono w nim obowiązek przeciwdziałania dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Po podpisaniu tego traktatu znacznie zwiększył się zakres inicjatyw podejmowanych przez Unię w kierunku prowadzenia spójnej polityki na rzecz osób niepełnosprawnych. Państwa członkowskie Wspólnoty są wspierane w prowadzeniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych przez działania na poziomie Unii. Jednym z elementów nowej strategii Unii Europejskiej wobec niepełnosprawności jest wyrównywanie regionalnych nierówności w sytuacji niepełnosprawnych obywateli Wspólnoty w poszczególnych krajach członkowskich. Takie działania budzą nadzieję na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce. Działania Unii Europejskiej na rzecz osób niepełnosprawnych finansowane są przede wszystkim z funduszy strukturalnych, a szczególnie Europejskiego Funduszu Społecznego

Osoby niepełnosprawne są uznawane w Unii Europejskiej za jedną z grup społecznych najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne poprzez:

- negatywne postawy społeczne,
- utrudniony dostęp np. do miejsc użyteczności publicznej,
- niski poziom wykształcenia i zatrudnienia,
- niewystarczające wsparcie w edukacji,
- wysokie dodatkowe koszty ponoszone w związku z niepełnosprawnością,
- brak właściwych wyspecjalizowanych służb, co w rezultacie prowadzi do tego, że osoby niepełnosprawne muszą korzystać z instytucjonalnych form opieki⁷

⁶ „Osoby niepełnosprawne w Unii Europejskiej”- opracowanie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji- Warszawa 2003r.

⁷ Tamże

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest również szansą na dalszy rozwój działalności polskich organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych. Znaczne środki unijne przeznaczane są na pomoc tym organizacjom. Należy również wspomnieć o istnieniu od 1996r. Europejskiego Forum Niepełnosprawności (European Disability Forum –EDF)- organizacji, która reprezentuje osoby niepełnosprawne w dialogu z instytucjami Unii. Misją tej organizacji jest promowanie równych szans wszystkich osób niepełnosprawnych, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności oraz ochrona ich praw. Obecnie EDF składa się z przedstawicieli europejskich organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych i narodowych rad osób niepełnosprawnych z każdego z krajów członkowskich Unii Europejskiej i krajów należących do Europejskiej Stefy Ekonomicznej.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej powoduje, że osoby niepełnosprawne mogą oczekiwać korzystnych zmian w zakresie ich rehabilitacji.

3. Sytuacja osób niepełnosprawnych w Polsce

Niepełnosprawność jest niewątpliwie problemem społecznym w Polsce. Postępujące starzenie się społeczeństwa, brak nawyków prozdrowotnych, stresujący tryb życia, degradacja środowiska naturalnego, nasilanie się częstotliwości różnego rodzaju wypadków, wreszcie postęp medycyny ratującej życie, ale nie zawsze umiejącej zapobiec skutkom chorób czy wypadków jest przyczyną stałego wzrostu liczby osób niepełnosprawnych w społeczeństwie.

Ostatnie dane Narodowego Spisu Powszechnego z 2002r. wykazują, że w badanym roku liczba osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie w Polsce wynosiła 5456,7 tys., co stanowił 14,35 % ogółu ludności kraju. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec Polski był osobą niepełnosprawną. Dla porównania, w 1988r. co dziesiąty mieszkaniec był niepełnosprawny, w 1978r. co czternasty⁸. W ogólnej liczbie 5456,7 tys. osób niepełnosprawnych wykazano 4450,1 tys. osób ze stosownym orzeczeniem o niepełnosprawności (nazywanych niepełnosprawnymi prawnie). Stanowili oni 11,6 % ogółu społeczności, z tego osoby o **lekkim stopniu niepełnosprawności stanowiły 35%**, umiarkowanym 32%, znacznym 24%, następnie osoby w wieku 0-15 lat. GUS przewiduje, że w 2010 roku liczba niepełnosprawnych wzrośnie do 6 mln. osób.

Rozkład niepełnosprawności według płci wskazywał na **niewielką liczebną przewagę kobiet**, które stanowiły 52,9% wszystkich osób niepełnosprawnych. Największy odsetek niepełnosprawnych prawnie, zamieszkujących w miastach był w wieku produkcyjnym. Odnotowano 68,5% mężczyzn w wieku 20-64 lat, zaś 49,5% kobiet w wieku 19-59 lat⁹. **Wśród osób aktywnych zawodowo jedynie 15,3% całej populacji niepełnosprawnych wykonywało pracę zarobkową.** Główne źródło utrzymania dla blisko 70% gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi stanowił emerytura, renty i inne świadczenia. **Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym z osobą niepełnosprawną wynosiła 2,94 osoby.** Wartym odnotowania jest fakt, że w województwie podkarpackim ta przeciętna była najwyższa w Polsce i wynosiła 3,38 osób w gospodarstwie. 58,2% osób niepełnosprawnych pozostawało w związku małżeńskim. Poziom wykształcenia niepełnosprawnych w skali kraju był niezadawalający, bowiem **42,4% niepełnosprawnych posiadało wykształcenie podstawowe**, 23,1% średnie policealne 21,8% zasadnicze zawodowe.

Dane z badania stanu zdrowia ludności w 2004r.¹⁰ wskazują, że w porównaniu do danych NSP z 2002r. nastąpił wzrost liczby osób niepełnosprawnych w Polsce o ponad 630 tys. osób. Oznacza to, że **pod koniec 2004r.** żyło w Polsce ponad 6,2 mln osób niepełnosprawnych, z tego ponad **4,6 mln osób niepełnosprawnych prawnie.** Liczba osób niepełnosprawnych tylko biologicznie była wyższa o prawie 360 tys. **Dane wskazują również na wzrost liczby niepełnosprawnych prawnie o prawie 273 tys. osób.** Prawie połowa przyrostu dotyczyła osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

⁸ „Osoby niepełnosprawne oraz ich gospodarstwa domowe 2002- część I – „Osoby niepełnosprawne” - GUS Warszawa, październik 2003, s.23

⁹ Tamże s.26

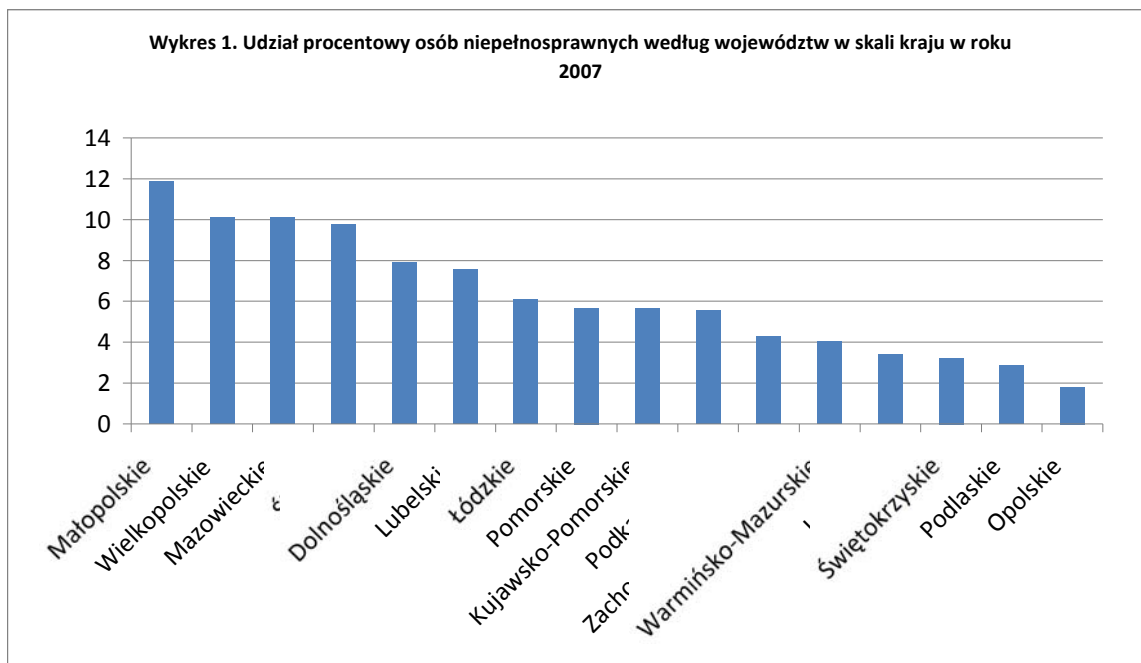
¹⁰ „Stan zdrowia ludności Polski w 2004r.” - GUS Warszawa, 2006r. s.49

Dane PFRON, będące podstawą do podziału środków własnych dla samorządów województw, a dotyczące liczby niepełnosprawnych w 2007r. są zbieżne z danymi GUS z badania stanu zdrowia ludności w 2004r. Przedstawia je poniższa tabela i wykres.

Tabela 1. Liczba osób niepełnosprawnych według województw – stan na 2007r.

Województwo	Liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-14	Liczba osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej	Liczba osób niepełnosprawnych ogółem	Udział % osób niepełnosprawnych w skali kraju
Dolnośląskie	7482	352718	360200	7,91
Kujawsko-Pomorskie	6105	252336	258441	5,67
Lubelskie	6447	339326	345773	7,59
Lubuskie	2926	152382	155308	3,41
Łódzkie	6677	271136	277813	6,10
Małopolskie	9908	529742	539650	11,85
Mazowieckie	14184	445410	459594	10,09
Opolskie	2743	80194	82937	1,82
Podkarpackie	6623	246881	253504	5,57
Podlaskie	3517	126661	130178	2,86
Pomorskie	6678	252051	258729	5,68
Śląskie	12024	432942	444966	9,77
Świętokrzyskie	3600	143903	147503	3,24
Warmińsko-Mazurskie	4435	180063	184498	4,05
Wielkopolskie	10091	449528	459619	10,09
Zachodnio-Pomorskie	4787	191028	195815	4,3
Polska	108227	4446301	4554528	100,00

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Dane z badania stanu zdrowia ludności w 2004r.¹¹ wykazują, że w zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie **najliczniej reprezentowane są osoby mające lekki stopień niepełnosprawności (blisko 1,8 mln)**, następnie umiarkowany (1,6 mln osób) oraz znaczny (1,3 mln). Zgodnie z wynikami badania ponad 60% orzeczeń o znacznym stopniu niepełnosprawności posiadają osoby w wieku poprodukcyjnym, a kolejne 26% dotyczy osób w wieku 45-59/64 lat (w wieku produkcyjnym niemobilnym). Ponad połowę orzeczeń o lekkim stopniu niepełnosprawności mają osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym, a następną pod względem wielkości grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Częstość występowania niepełnosprawności rośnie wraz z wiekiem. Uwzględniając strukturę osób niepełnosprawnych według płci i wieku, zauważa się że chociaż ogólny wskaźnik niepełnosprawności wśród kobiet jest wyższy niż wśród mężczyzn (17,1% wobec 15,4%), to analizując kolejne grupy wieku można stwierdzić, że **w każdej grupie rówieśniczej (do wieku 69 lat) osobą niepełnosprawną częściej jest mężczyzna niż kobieta.**

Relatywnie nieco częściej niepełnosprawność dotyka mieszkańców wsi niż miast. Uwzględniając wiek osób niepełnosprawnych w mieście i na wsi można powiedzieć, że tylko wśród dzieci i ludzi młodych (do 20 roku życia) częstość występowania niepełnosprawności na wsi jest niższa niż w miastach.

Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych jest relatywnie niższy niż osób sprawnych. **Aż 44% osób niepełnosprawnych posiada co najwyżej wykształcenie podstawowe**¹². Blisko 64% niepełnosprawnych mężczyzn legitymuje się wykształceniem ponad podstawowym, natomiast wśród niepełnosprawnych kobiet, mniej niż połowa.

Zdecydowana większość osób niepełnosprawnych (82%) to osoby bierne zawodowo, a tylko co 5-6 pracuje, bądź poszukuje pracy. **Ponad 60% osób niepełnosprawnych żyje w związkach małżeńskich.** W grupie osób niepełnosprawnych najczęściej występowały **schorzenia układu krążenia (u 49% ogółu dorosłych osób niepełnosprawnych)**, w następnej kolejności uszkodzenia i choroby narządu ruchu (46%), wzroku (blisko 30%), słuchu (14%), schorzenia neurologiczne (29%)

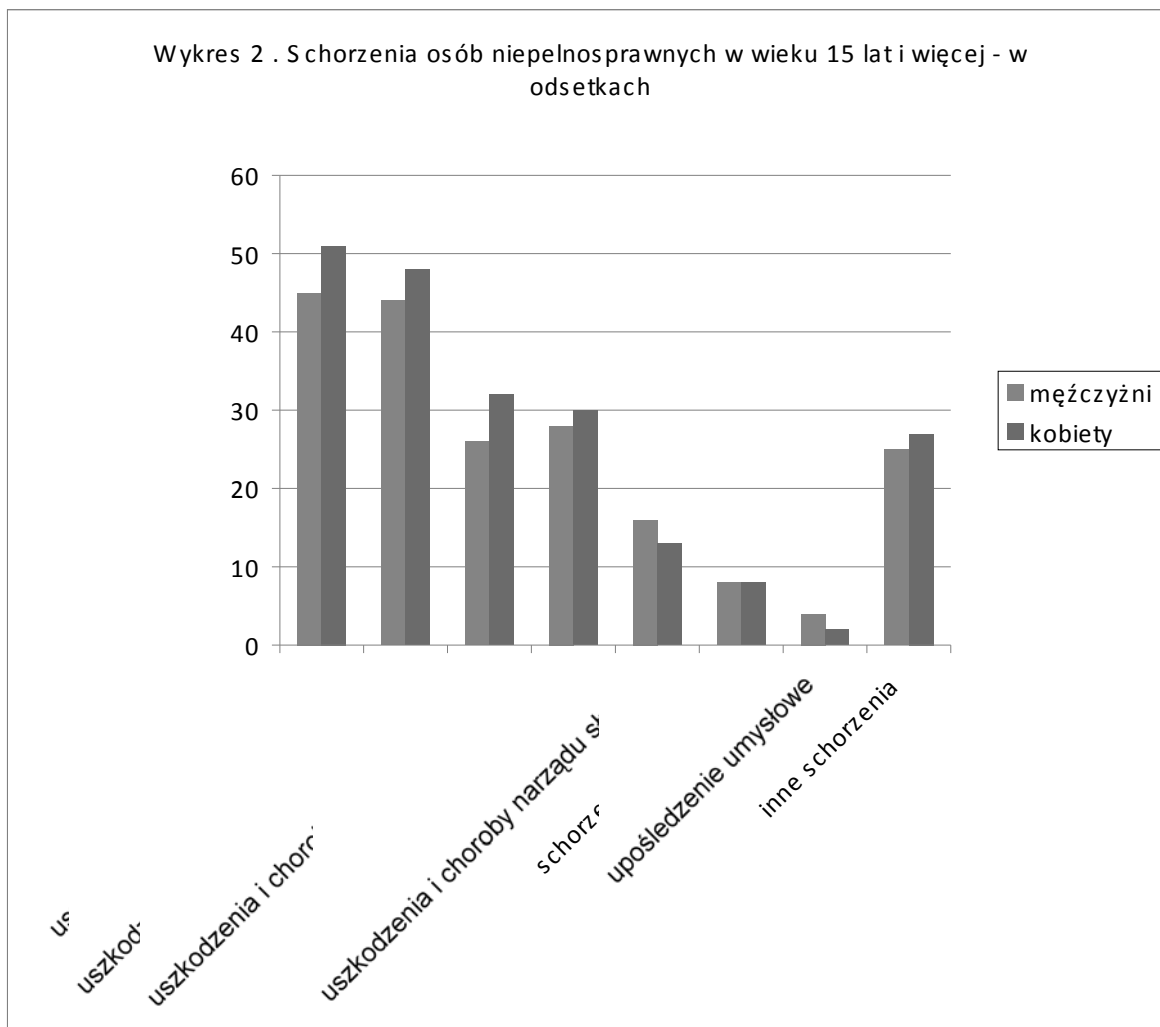
¹¹ Tamże, s.50

¹² Tamże, s.51

oraz psychiczne (10%). Na wykresie 2 przedstawiono występowanie grup schorzeń u niepełnosprawnych kobiet i mężczyzn.

Liczba dzieci niepełnosprawnych ogółem wynosi prawie 209 tys. W tej grupie jest 85 tys. dzieci niepełnosprawnych prawnie i biologicznie, **86,3 tys. tylko z prawnym orzeczeniem** oraz 37,6 tys. dzieci niepełnosprawnych tylko biologicznie. **Znacząca większość dzieci niepełnosprawnych żyje w miastach 130,6 tys.**, na wsi 78,2 tys. Analiza wyników badań według wieku wskazuje, że **najwięcej dzieci niepełnosprawnych jest w wieku 10-14 lat- 4,2 %**, następnie w grupie wiekowej 5-9 lat- 3,2 %. Liczba niepełnosprawnych chłopców jest wyższa niż dziewczynek- odpowiednio 122,4 tys. i 86,5 tys. Zgodnie z wynikami badania 2,2% dzieci niepełnosprawnych posiada opinie bądź orzeczenie stosownych organów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Z tej zbiorowości 1,6% dzieci posiada orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Wśród dzieci niepełnosprawnych z poważnymi kłopotami zdrowotnymi prawie co czwarte ma problemy ze wzrokiem, a także trudności w mówieniu. Ponad 1/5 ma trudności w poruszaniu się.

Źródło: „Stan zdrowia ludności Polski w 2004r” - GUS Warszawa, 2006r s51

4. Dotychczasowa realizacja pomocy osobom niepełnosprawnym w Polsce w świetle działalności PFRON, samorządów wojewódzkich i powiatowych.

W 1991 roku wprowadzono w Polsce, dostosowany do wymogów gospodarki rynkowej, system wspierania rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Ustawa z dnia 9 maja 1991r. o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych określiła zadania dla instytucji państwowych uczestniczących w tym procesie oraz stworzyła instrumenty ekonomiczne stymulujące pracodawców do zatrudniania osób niepełnosprawnych. Na jej podstawie powołano wówczas **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych** powierzając mu rolę centralnej instytucji finansowej w tym systemie. **Do 2003 roku Fundusz gospodarował środkami publicznymi nie pochodzącymi z budżetu państwa**¹³.

Dokonana w grudniu 2002 roku głęboka nowelizacja ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w znacznym zakresie zmieniła rolę i zadania PFRON. Nastąpiła **dalsza decentralizacja** w dysponowaniu środkami Funduszu. Obok powiatów, którym jeszcze w 1999 roku ustawodawca powierzył realizację części zadań, partnerem PFRON zostały samorządy województw. Od 2004 roku jednostki samorządów terytorialnych stały się głównym dysponentem środków finansowych PFRON. Ponadto środki w wysokości do 30 %

¹³ „Bilans działalności PFRON za okres 2002-2005 rok” - Warszawa, 6 grudnia 2005r.

wydatków ogółem, przeznaczają się na realizację działań wyrównujących różnicę między regionami, realizację programów rządowych i własnych służących rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz projektów wspieranych z funduszy Unii Europejskiej. Znaczna część środków jest przekazywana do ZUS w związku z finansowaniem ze środków Funduszu części składek na ubezpieczenie społeczne osób niepełnosprawnych.

W związku przystąpieniem Polski do UE Funduszowi powierzono nowe zadania, których realizacja finansowana jest z nowych źródeł przychodów PFRON, tj:

- **dotacja z budżetu państwa**, przeznaczona wyłącznie na rekompensatę podwyższonych kosztów wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych, wypłacana pracodawcom w formie dofinansowania do wynagrodzeń tych osób oraz na finansowanie 50% utraconych dochodów gmin z tytułu zastosowania zwolnień ustawowych przysługujących zakładom pracy chronionej i zakładom aktywności zawodowej;
- **środki z Europejskiego Funduszu Społecznego**, przeznaczone na finansowanie projektów realizowanych w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój Zasobów Ludzkich” oraz Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, których celem jest integracja zawodowa i społeczna osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności

W realizacji SPO RZL Funduszowi powierzono rolę Instytucji Wdrażającej, co w praktyce oznacza ocenę i obsługę finansową projektów o wartości wdrożeniowej ponad **106 mln euro**.

W latach 2002-2005 przychody Funduszu **wzrosły o 51 %**, to jest z kwoty 1,49 mld zł uzyskanej w roku 2002 do kwoty 2,25 mld zł.

Programy celowe zatwierdzone przez Radę Nadzorczą Funduszu realizowane są w standardach zaczerpniętych z rozwiązań przyjętych w europejskich programach operacyjnych. Obok indywidualnych osób niepełnosprawnych i organizacji pozarządowych, krąg potencjalnych beneficjentów programów PFRON rozszerzono o jednostki samorządu terytorialnego.

W latach 2002 - 2005 łączne wydatki na realizację programów prowadzonych przez Fundusz wynosiły **865,9 mln zł**. Środki te w dużej mierze zostały wydatkowane na programy adresowane **bezpośrednio do osób niepełnosprawnych**. Liczba beneficjentów tych programów realizowanych w latach 2002-2005 **przekroczyła 54,3 tys osób**. Przykładowo, w ramach tego wsparcia Fundusz dofinansował zakup sprzętu komputerowego dla 29,4 tys osób niepełnosprawnych (wydatki na ten cel od 2002 do końca 2005 roku osiągnęły 161,3 mln zł) oraz zakup ponad 5700 wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym, które ze względu na cenę są trudno dostępne dla osób niepełnosprawnych (wydatki na ten cel od 2002 do końca 2005 roku przekroczyły 77 mln zł). Od roku 2002 do 2005, Fundusz obejmuje pomocą finansową coraz większą liczbę studiujących osób niepełnosprawnych. W 2002 roku z dofinansowania w ramach programu „Student” skorzystało 1132 studentów. W 2005 roku z pomocy tej skorzystało około **6000 studentów**. Łączne wydatki Funduszu na dofinansowanie edukacji na poziomie wyższym w ramach programu „Student” przekroczyły w 2005 roku 43,9 mln zł.

Niebagatelną rolę na polskich uczelniach spełnia również kolejny program Funduszu - „Pitagoras”, w ramach którego 27 uczelni wyższych zaopatrzone jest w usługi tłumacza migowego lub elektroniczne urządzenia wspomagające słyszenie podczas wykładów w salach dydaktycznych. Efektem tego jest ciągle wzrastająca liczba studiujących osób niesłyszących. Fundusz przeznaczył na ten cel **2,9 mln zł**.

Dzięki instalacji specjalistycznej aparatury emisji dźwięku stworzono dostęp do sal teatrów dramatycznych, filharmonii, teatrów lalkowych i oper kosztem ponad **4,2 mln zł**. Dzięki temu systemowi niepełnosprawność słuchowa przestaje być barierą uniemożliwiającą tym osobom korzystanie z dóbr kultury.

Udzielona przez PFRON w 2004 roku pomoc publiczna wynosiła 958,1 mln zł, co stanowiło 11,4% udziału w pomocy ogółem. Należy odnotować fakt, że w 2004 roku pomoc horyzontalna na zatrudnienie wynosiła w Polsce ogółem 607,7 mln zł, z czego PFRON udzielił tego rodzaju pomocy w

kwocie 427,5 mln zł. Stanowiło to **70,3%**, sytuując tym samym Fundusz na **pierwszym miejscu** we wspomaganiu zatrudnienia w Polsce. Szczególne znaczenie ma okoliczność, że wspieranie zatrudnienia przez PFRON dotyczy wyłącznie osób niepełnosprawnych. Obecnie około 75% wszystkich osób niepełnosprawnych zatrudnionych w charakterze pracowników najemnych, objętych jest systemem rekompensowania pracodawcom podwyższonych kosztów z tytułu ich zatrudnienia realizowanego w formie dofinansowania ze środków PFRON do wypłaconych wynagrodzeń.

Od 2004 roku PFRON pełni także **rolę Instytucji Wdrażającej** dla Działania 14 Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój Zasobów Ludzkich”. Jego celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych oraz wsparcie otoczenia współpracującego z osobami niepełnosprawnymi. Budżet Działania 14 SPO RZL na lata 2004-2006 wynosił **106 mln euro** i był finansowany w 72% ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, a w 28% z krajowych środków publicznych, tj ze środków PFRON. W odpowiedzi na ogłoszone cztery konkursy wpłynęło 556 wniosków o dofinansowanie realizacji projektów, z czego 59 uzyskało dofinansowanie na łączną kwotę ponad 40 mln zł – dokonano więc alokacji ponad 9% środków (przy średniej krajowej alokacji na poziomie ok 3%).

Wśród beneficjentów przeważały wnioski złożone przez organizacje pozarządowe (52 %) oraz jednostki samorządów terytorialnych (20%). Ponadto Fundusz opracował 6 własnych projektów na ogólną kwotę ponad 21 mln zł i wszystkie zostały przyjęte do realizacji .

Na tle uzyskanych w latach 2002 – 2005 rezultatów, uprawnione wydaje się stwierdzenie, że bilans działalności PFRON w tym okresie jest **zdecydowanie dodatni**. Obecnie, dzięki różnym formom wsparcia ze środków PFRON, rynek pracy stał się bardziej otwarty dla osób niepełnosprawnych. Z analiz prowadzonych w Funduszu wynika, że w 2005 roku, z różnych form wspierania aktywności zawodowej korzystało ponad 300 tys. osób niepełnosprawnych. W znacznie szerszym zakresie stosuje się zasadę wyrównywania szans w dostępie do pracy i awansie zawodowym. Wzrosła aktywność organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych w rozwiązywaniu specyficznych problemów osób niepełnosprawnych.

Niebagatelna ilość środków PFRON jest również w dyspozycji samorządów powiatowych i wojewódzkich na realizację ustawowych¹⁴ zadań .

Pomoc indywidualnym osobom niepełnosprawnym w ramach rehabilitacji społecznej świadczona jest przez samorządy powiatowe na dofinansowanie do pobytu na turnusie rehabilitacyjnym, na dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, likwidację barier architektonicznych w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej, likwidację barier w komunikowaniu się, na dofinansowanie sportu, kultury, turystyki i rekreacji osób niepełnosprawnych. Działalność warsztatów terapii zajęciowej również wspierana jest ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządu powiatu.. Powiatowe Urzędy Pracy świadczą usługi w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Samorządy województw również niosą pomoc w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej. Środki PFRON będące w dyspozycji samorządów województw przeznacza się na dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pomoc zakładom pracy chronionej poprzez udzielanie jednorazowych pożyczek w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy, zwrot kosztów szkolenia pracowników niepełnosprawnych z tytułu konieczności zmiany profilu produkcji zakładu pracy chronionej (ta forma pomocy napotyka brak zainteresowania ze strony zakładów pracy chronionej), dofinansowanie tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej, realizację *Programu wyrównywania różnic między regionami*.

Samorządy przeznaczają również własne środki na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu.

¹⁴ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych- Dz.U. 123 poz.977 z póź. zm.

Według danych PFRON, w 2006r. samorzady powiatowe miały do dyspozycji 778.000.000 zł na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Kwota ta była o 15% większa niż w 2005r. Stopień wykorzystania środków PFRON był na poziomie 95,3%, tj. **wydatkowano 741.249.113 zł**. Na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej wydatkowano 96,2% środków ogółem. Zaznaczył się wzrost tych wydatków w stosunku do roku 2005 o 18%. Największe wykorzystanie środków dotyczy dofinansowania kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej. Na dzień 31 grudnia 2006r funkcjonowały 632 warsztaty z liczbą 21180 uczestników, których koszty pobytu były finansowane ze środków PFRON oraz 2 warsztaty z 70 uczestnikami, finansowane z innych źródeł. W stosunku do 2005r. liczba warsztatów wzrosła o 30, zaś liczba uczestników o 1.453 osoby.

W następnej kolejności, biorąc pod uwagę wysokość wydatkowania środków PFRON przez samorzady powiatowe, środki te przeznaczono na dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, następnie na dofinansowanie kosztów likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu, na końcu na dofinansowanie do pobytu osób niepełnosprawnych na turnusach rehabilitacyjnych.

Samorzady wojewódzkie miały do dyspozycji w 2006r 101.268.000 zł na realizację swoich zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Kwota ta była o 8% niższa niż w 2005r. Niższy był również stopień wykorzystania środków PFRON, kształtował się na poziomie 90,89%, tj. **wydatkowano 92.041.485 zł**. Najwyższe kwoty wydatkowano na realizację dofinansowania robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, następnie na dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej, w następnej kolejności na udzielania pożyczek zakładom pracy chronionej. Na koniec grudnia 2006r. funkcjonowały 32 zakłady aktywności zawodowej, zatrudniające 1140 pracowników niepełnosprawnych.

W ramach realizacji *Programu wyrównywania różnic między regionami* samorzady powiatowe i wojewódzkie zgłaszały uczestnictwo w tym programie. Środki PFRON przeznaczane są na dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego stanowiącego wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się osób niepełnosprawnych, na wyposażenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości, na likwidację barier transportowych, wreszcie na tworzenie warsztatów terapii zajęciowej.

5. Sytuacja osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.

5.1 Informacja o liczbie niepełnosprawnych.

Narodowy Spis Powszechny z 2002rr wykazał, że liczba osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie w województwie podkarpackim wynosiła 316.146 osób, co stanowiło 15% ludności województwa oraz 5,8% ogółu niepełnosprawnych w kraju. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec województwa podkarpackiego był osobą niepełnosprawną. W pełnej zbiorowości osób niepełnosprawnych przeważały kobiety – 51,9% oraz mieszkający na wsi – 63,0%.

Osób niepełnosprawnych prawnie, tzn. posiadających orzeczenie o niepełnosprawności, było w 2002r. **248.221** (11,8% mieszkańców województwa). Wśród osób niepełnosprawnych z terenu województwa, najliczniejszą grupę stanowiły osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (40,0% osób niepełnosprawnych prawnie) oraz o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (30,9%).

Według informacji przekazanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, który oszacował liczbę osób niepełnosprawnych na rok 2007 w Polsce i poszczególnych

województwach, **na Podkarpaciu liczba tych osób wynosi 253.504**. W liczbie tej 246881 osób to osoby w wieku 15 lat i więcej, zaś 6623 to dzieci i młodzież w wieku 0-14 lat(patrz tabela 1).

Województwo Podkarpackie jest na dziesiątym miejscu w skali województw Polski pod względem liczby osób niepełnosprawnych. Procentowy udział liczby osób niepełnosprawnych w skali kraju to 5,57 %(patrz wykres 2).

Liczba osób niepełnosprawnych, zgodnie z danymi PFRON, w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego kształtuje się następująco:

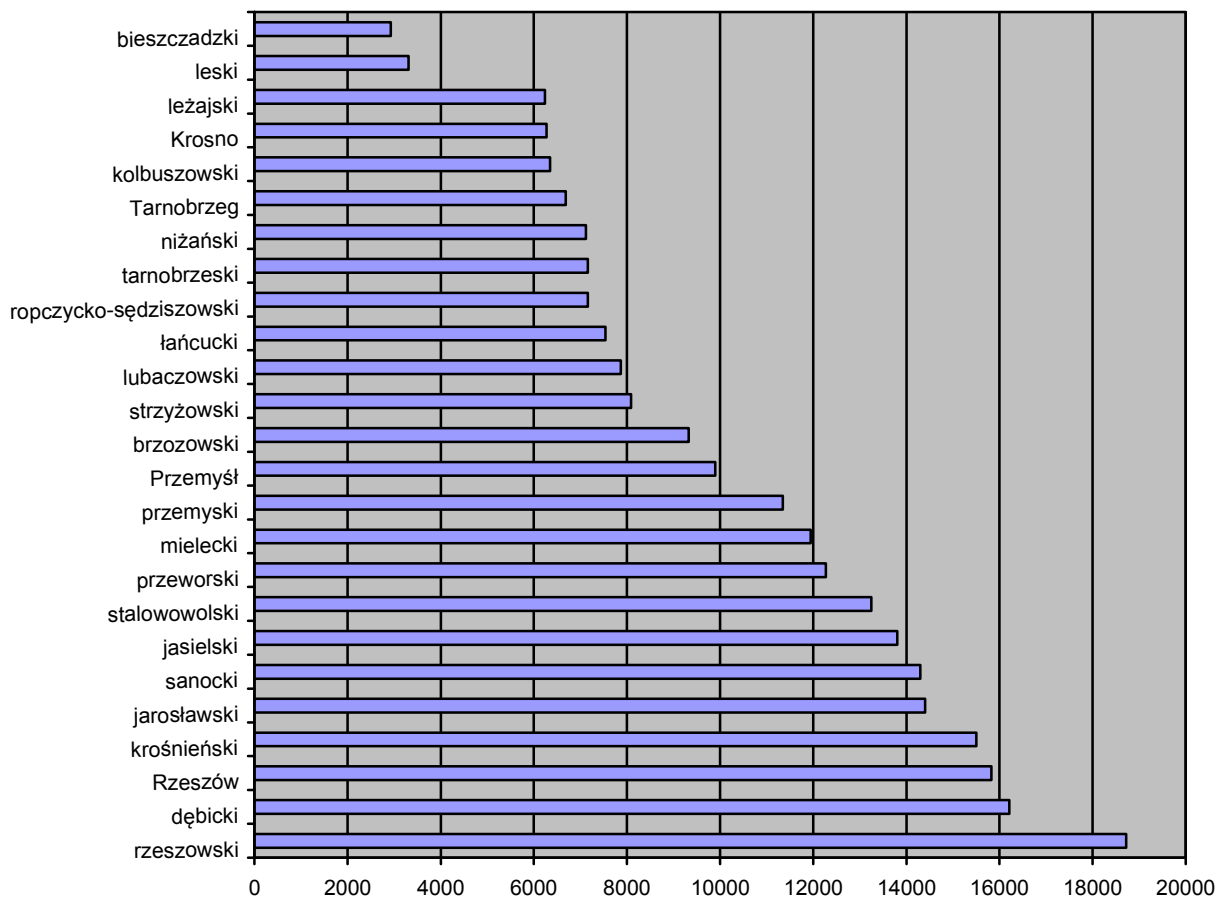
Tab. 2 Liczba osób niepełnosprawnych w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego.

Lp	Powiat	Liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-14	Liczba osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej	Liczba osób niepełnosprawnych ogółem	Udział % osób niepełnosprawnych w skali województwa
1	bieszczadzki	72	2856	2928	1,16
2	brzozowski	226	9097	9323	3,68
3	dębicki	435	15774	16209	6,39
4	jarosławski	391	14014	14405	5,68
5	jasielski	365	13437	13802	5,44
6	kolbuszowski	212	6136	6348	2,49
7	krośnieński	357	15145	15502	6,13
8	leski	83	3222	3305	1,31
9	leżajski	233	6006	6239	2,43
10	lubaczowski	186	7680	7866	3,11
11	łańcucki	257	7284	7541	2,95
12	mielecki	427	11521	11948	4,67
13	niżański	218	6897	7115	2,79
14	przemyski	250	11096	11346	4,49
15	przeworski	262	12008	12270	4,86
16	ropczycko-sędziszowski	249	6913	7162	2,8
17	rzeszowski	573	18147	18720	7,35
18	sanocki	290	14011	14301	5,68
19	stalowowolski	317	12931	13248	5,24
20	strzyżowski	205	7882	8087	3,19
21	tarnobrzeski	168	6992	7160	2,83
22	Krosno	124	6146	6270	2,49
23	Przemyśl	180	9715	9895	3,94
24	Rzeszów	406	15422	15828	6,25
25	Tarnobrzeg	137	6549	6686	2,65
	Razem	6623	246881	253504	100

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Największą liczbę niepełnosprawnych (18.720 osób) PFRON oszacował w powiecie rzeszowskim. Poniższy wykres obrazuje liczbę niepełnosprawnych w poszczególnych powiatach.

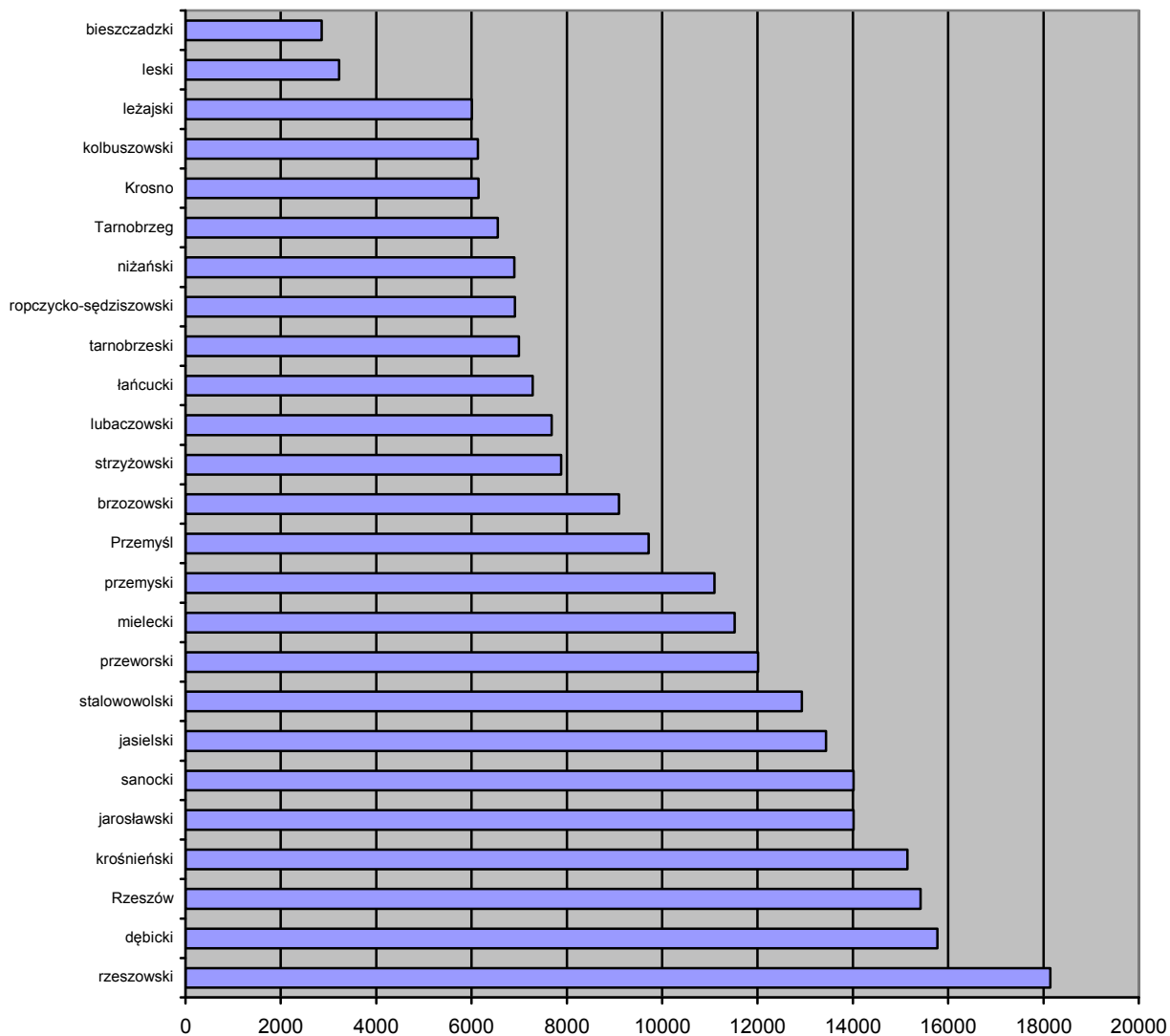
Wykres 3. Liczba niepełnosprawnych w powiatach

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Najwięcej dorosłych niepełnosprawnych PFRON oszacował również w powiecie rzeszowskim -18.147 osób.

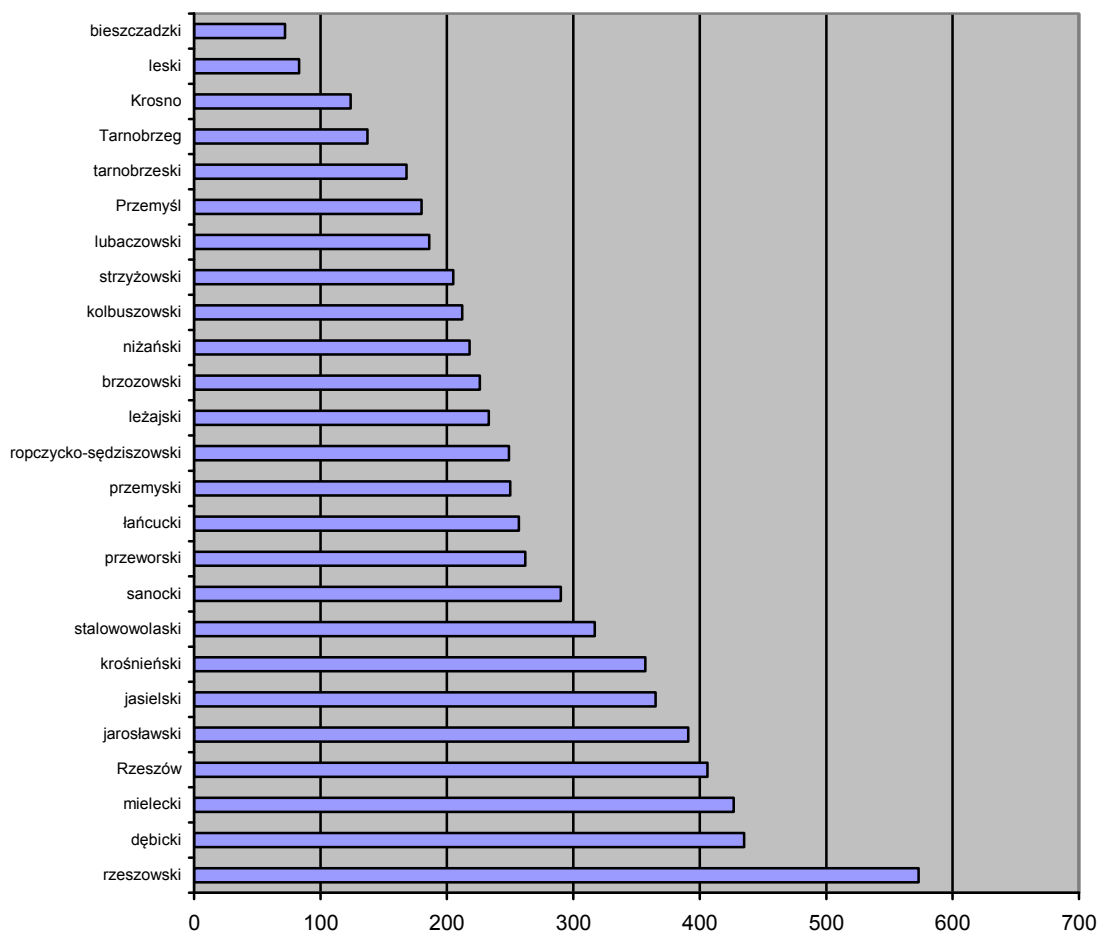
Wykres 4. liczba niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej w powiatach.

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Dzieci niepełnosprawnych wykazano największą liczbę również w powiecie rzeszowskim.

Wykres 5. Liczba dzieci niepełnosprawnych w powiatach

Źródło: PFRON- podstawa do podziału środków PFRON dla samorządów wojewódzkich w 2007r

Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r. wydały 29.707¹⁵ orzeczeń z określeniem stopnia niepełnosprawności, z tego **16.078 osobom orzeczono stopień niepełnosprawności po raz pierwszy**. Ponadto 12.182 dzieci uznano za niepełnosprawne.

Rzeczywista liczba osób niepełnosprawnych jest większa, gdyż powyższe dane są poglądowe, ponieważ nie uwzględniają orzeczeń ZUS, KRUS, MON, MSWiA i Sądu. Danych tych nie ujęto z uwagi na brak danych z tych instytucji.

¹⁵ W liczbie tej jest 167 orzeczeń dla osób, które były niepełnosprawne prawnie z aktualnym orzeczeniem o niepełnosprawności, a stanęły przed komisją ds. orzekania o niepełnosprawności w celu orzeczenia wskazań w orzeczeniu.

Tabela 3. Liczba orzeczeń wydanych osobom powyżej 16-tego roku życia przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r.

Lp	Nazwa Powiatu	Stopnie niepełnosprawności			razem	W tym orzeczenia pierwszorazowe
		znaczny	umiarkowany	lekki		
1	Brzozowski	235	378	238	851	542
2	Dębicki	550	843	555	1948	1130
3	Jarosławski + lubaczowski*	699	1155	725	2577	1259
4	Jasielski	244	706	502	1452	833
5	Kolbuszowski	342	489	294	1125	696
6	Krośnieński	484	1160	1207	2851	1693
7	Leżajski	195	285	285	765	487
8	Łańcucki	221	499	523	1243	482
9	Mielecki	522	742	522	1786	1166
10	Niżański	127	386	225	738	408
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	658	1106	692	2456	1269
12	Przeworski	151	411	436	998	537
13	Ropczycko- sędziszowski	220	384	285	889	336
14	Rzeszowski	263	545	997	1805	1050
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	421	960	590	1971	992
16	Stalowowolski	316	810	647	1773	961
17	Strzyżowski	149	375	627	1151	523
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	281	354	445	1080	595
19	Rzeszów	184	742	1155	2081	1119
	Razem	6262	12330	10948	29540	16078

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

5.2 Informacja o stopniach niepełnosprawności niepełnosprawnych Podkarpacia

W 2006r. Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności wydały 41,74% orzeczeń o zaliczaniu osób do niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym, 37,06% w stopniu lekkim, 21,20% w stopniu znacznym(patrz tab. 3).

W liczbie wydanych orzeczeń po raz pierwszy przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego przeważały orzeczenia o stopniu lekkim (5946 orzeczeń), następnie umiarkowany(5817 orzeczeń) i znacznym (4315 orzeczeń) .

Tabela 4. Wydane przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r orzeczenia o stopniu niepełnosprawności dla osób po raz pierwszy w podziale na stopnie niepełnosprawności

Lp	Nazwa Powiatu	Wydane orzeczenia o zaliczaniu do osób niepełnosprawnych po raz pierwszy		
		Stopień znaczny	Stopień umiarkowany	Stopień lekki
1	Brzozowski	190	229	123
2	Dębicki	355	437	338
3	Jarosławski + lubaczowski*	407	486	366
4	Jasielski	178	320	335
5	Kolbuszowski	284	258	154
6	Krośnieński	367	629	697
7	Leżajski	117	158	212
8	Łańcucki	121	181	180
9	Mielecki	377	438	351
10	Niżański	84	190	134
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	418	452	399
12	Przeworski	105	158	274
13	Ropczycko- sędziszowski	114	114	108
14	Rzeszowski	212	286	552
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	289	402	301
16	Stalowowolski	231	392	338

17	Strzyżowski	105	148	270
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	216	177	202
19	Rzeszów	145	362	612
	Razem	4315	5817	5946

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

5.3 Wydane w 2006r przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności orzeczenia o niepełnosprawności według płci.

Tabela 5. Liczba orzeczeń wydanych osobom powyżej 16-tego roku życia przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r. według płci

Lp	Nazwa Powiatu	Płeć		Razem
		K	M	
1	Brzozowski	461	390	851
2	Dębicki	909	1039	1948
3	Jarosławski + lubaczowski*	1352	1225	2577
4	Jasielski	687	765	1452
5	Kolbuszowski	583	542	1125
6	Krośnieński	1429	1422	2851
7	Leżajski	387	378	765
8	Łańcucki	634	609	1243
9	Mielecki	907	879	1786
10	Niżański	366	372	738
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	1197	1259	2456
12	Przeworski	513	485	998

13	Ropczycko- sędziszowski	429	460	889
14	Rzeszowski	894	911	1805
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	1025	946	1971
16	Stalowowolski	976	797	1773
17	Strzyżowski	628	523	1151
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	553	527	1080
19	Rzeszów	1096	985	2081
	Razem	15026	14514	29540

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

Nieznacznie większa jest liczba orzeczeń wydanych kobietom.

5.4 Liczba orzeczeń według kategorii wiekowej.

Najliczniejszą grupę wiekową (wśród osób w wieku powyżej 16 lat), której orzeczono niepełnosprawność w 2006r. stanowiły osoby w wieku 40-60 lat – 12475 osób (42,23%), następnie osoby w wieku 60 lat i starsze -7159 osób (24,23%).

Tabela 6. Liczba orzeczeń wydanych osobom powyżej 16-tego roku życia przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r. według wieku

Lp	Nazwa Powiatu	Wiek(w latach)				Razem
		16-25	26-40	40-60	60 i więcej	
1	Brzozowski	184	171	303	193	851
2	Dębicki	390	253	791	514	1948
3	Jarosławski + lubaczowski*	609	291	999	678	2577
4	Jasielski	301	228	615	308	1452
5	Kolbuszowski	158	159	456	352	1125
6	Krośnieński	527	515	1212	597	2851
7	Leżajski	129	101	296	239	765

8	Łańcucki	232	201	508	302	1243
9	Mielecki	245	191	780	570	1786
10	Niżański	166	115	300	157	738
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	481	285	958	732	2456
12	Przeworski	237	160	334	267	998
13	Ropczycko- sędziszowski	213	136	350	190	889
14	Rzeszowski	340	340	775	350	1805
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	435	206	876	454	1971
16	Stalowowolski	276	317	880	300	1773
17	Strzyżowski	216	261	437	237	1151
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	199	132	480	269	1080
19	Rzeszów	224	282	1125	450	2081
	Razem	5562	4344	12475	7159	29540

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

Wśród osób poniżej 16 lat najczęściej orzeczenia o niepełnosprawności w 2006r. dotyczyły grupy wiekowej 8-16 lat (7396 orzeczeń), następnie grupy wiekowej 4-7 lat (2826 orzeczeń) 57,03% orzeczeń dotyczyło płci męskiej, 42,97 % płci żeńskiej.

5.5 Niepełnosprawne dzieci i młodzież Podkarpacia.

Tabela 7. Liczba orzeczeń wydanych osobom do 16-tego roku życia przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r według wieku i płci

Lp	Nazwa Powiatu	Wiek(w latach)			Płeć		Razem
		Od 0 do 3	Od 4 do 7	Od 8 do 16	K	M	
1	Brzozowski	67	104	186	150	207	357
2	Dębicki	94	146	341	248	333	581

3	Jarosławski lubaczowski*	+	250	357	865	670	802	1472
4	Jasielski		89	166	465	268	452	720
5	Kolbuszowski		62	107	278	190	257	447
6	Krośnieński		142	202	527	361	510	871
7	Leżajski		61	72	188	124	197	321
8	Łańcucki		81	115	291	210	277	487
9	Mielecki		83	163	392	310	328	638
10	Niżański		53	108	288	171	278	449
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*		116	228	695	439	600	1039
12	Przeworski		145	222	590	396	561	957
13	Ropczycko- sędziszowski		102	106	300	215	293	508
14	Rzeszowski		137	188	449	356	418	774
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **		123	97	374	262	332	594
16	Stalowowolski		113	125	304	240	302	542
17	Strzyżowski		71	103	300	247	227	474
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*		84	114	299	193	304	497
19	Rzeszów		87	103	264	184	270	454
	Razem		1960	2826	7396	5234	6948	12182

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

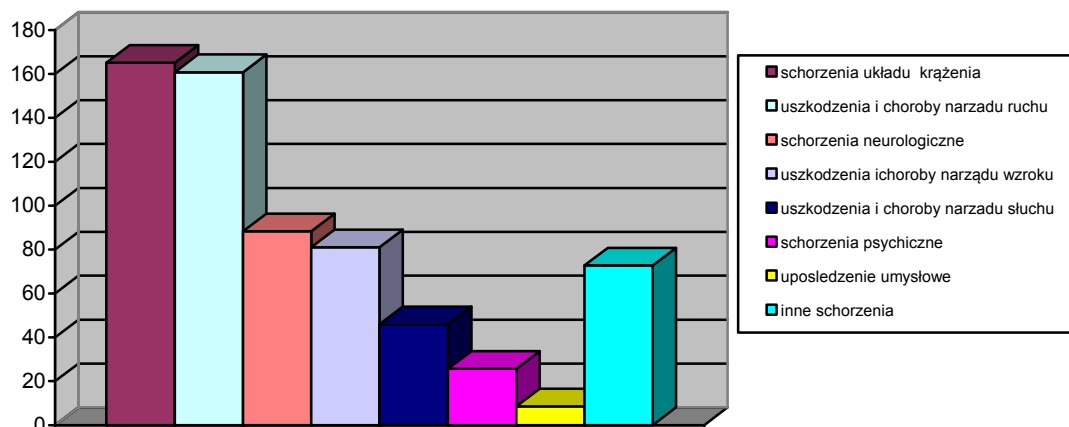
** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

5.6 Schorzenia osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu

Według danych GUS z 2004r. wiodącym schorzeniem dorosłych niepełnosprawnych na Podkarpaciu były schorzenia układu krążenia, następnie uszkodzenia i choroby narządu ruchu. Poniższy wykres obrazuje rodzaj schorzeń niepełnosprawnych Podkarpacia.

Wykres 6. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według występujących schorzeń (w tys.)

Źródło: „Stan zdrowia ludności Polski w 2004r”- GUS Warszawa, 2006r s183

5.7 Wykształcenie osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu.

Niezadowalający jest **poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych Podkarpacia**. Wykształcenie jest ważnym czynnikiem, bowiem wpływa na samoocenę osoby niepełnosprawnej w zakresie jej pozycji w życiu społecznym.

W województwie podkarpackim istnieje szereg placówek edukacyjnych dla osób niepełnosprawnych Według danych Kuratorium Oświaty w Rzeszowie są to:

1. specjalne ośrodki szkolno wychowawcze –18 jednostek,
2. zespoły szkół specjalnych – 6 jednostek
3. zespół placówek opiekuńczo wychowawczych i resocjalizacyjnych -1 jednostka,
4. szkoła podstawowa specjalna – 1 jednostka
5. zespół szkół przy szpitalu – 1 jednostka.

Placówki te kształcą dzieci i młodzież z upośledzeniem umysłowym, z dysfunkcją narządu słuchu, przewlekłe choroby, z zaburzeniami w zachowaniu.

Funkcjonują również przedszkola integracyjne. Dla przykładu w Rzeszowie są dwa takie przedszkola przy szkołach podstawowych.

Niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych może wynikać min. z utrudnionego dostępu do szkół i uczelni wyższych, z powodu barier w komunikowaniu się tych osób z resztą społeczności, barier psychologicznych jakie mają same osoby niepełnosprawne, z brakiem wyposażenia w odpowiedni sprzęt rehabilitacyjny, z brakiem odpowiednich pomocy dydaktycznych. Często efektem nauczania w placówkach specjalistycznych jest izolacja osób niepełnosprawnych, która prowadzi do ich społecznego wykluczenia. Istotne jest zatem włączenie dzieci niepełnosprawnych już

od najmłodszych lat w edukację wraz ze zdrowymi rówieśnikami w przedszkolach i szkołach integracyjnych, które już funkcjonują na terenie województwa.

Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności podaje, że wśród niepełnosprawnych, którym orzeczono stopień niepełnosprawności w 2006r. jedynie 5,58 % osób posiadało wykształcenie wyższe (1651), a aż 34,18% wykształcenie podstawowe (10097).

Tabela 8 Wykształcenie osób niepełnosprawnych powyżej 16-tego roku życia, którym Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r orzekły niepełnosprawność.

Lp	Nazwa powiatu	Wykształcenie				
		mniej niż podstawowe	podstawowe	zasadnicze	średnie	wyższe
1	Brzozowski	55	382	222	168	24
2	Dębicki	31	755	513	547	102
3	Jarosławski + lubaczowski*	139	1013	598	694	133
4	Jasielski	22	516	492	353	69
5	Kolbuszowski	26	505	320	228	46
6	Krośnieński	27	809	882	961	172
7	Leżajski	6	332	204	187	36
8	Łańcucki	126	324	391	334	68
9	Mielecki	59	585	556	492	94
10	Niżański	21	327	209	149	32
11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	26	932	563	800	135
12	Przeworski	13	425	270	241	49
13	Ropczycko- sędziszowski	51	375	216	212	35
14	Rzeszowski	17	615	631	462	80
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	270	520	531	552	98
16	Stalowowolski	77	543	512	521	120
17	Strzyżowski	67	381	370	281	52

18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	27	392	296	314	51
19	Rzeszów	22	366	586	852	255
	Razem	1082	10097	8362	8348	1651

* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

Niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych jest jednym z czynników **słabej aktywności zawodowej tych osób**. Praca dla osób niepełnosprawnych ma nie tylko wartość ekonomiczną, uzupełniającą niskie dochody z renty, jest możliwością samorealizacji i wyrwania z izolacji społecznej.

5.8 Informacja o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu

Wśród osób powyżej 16-tego roku życia, którym Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności wydały orzeczenia o stopniu niepełnosprawności w 2006r, 22,68% osób deklarowało, że pracuje. W tym przypadku jest to wysoki wskaźnik. Rzeczywisty jest jednak znacznie niższy.

Tabela 9. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych powyżej 16-tego roku życia, którym Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności województwa podkarpackiego w 2006r. orzekły niepełnosprawność.

Lp	Nazwa Powiatu	Zatrudnienie	
		Tak	nie
1	Brzozowski	175	676
2	Dębicki	384	1564
3	Jarosławski + lubaczowski*	296	2281
4	Jasielski	314	1138
5	Kolbuszowski	219	906
6	Krośnieński	820	2031
7	Leżajski	133	632
8	Łańcucki	308	935
9	Mielecki	358	1428
10	Niżański	123	615

11	Przemyski (ziemski + grodzki)*	310	2146
12	Przeworski	178	820
13	Ropczycko-sędziszowski	201	688
14	Rzeszowski	848	957
15	Sanocki+bieszczadzki + leski **	356	1615
16	Stalowowolski	477	1296
17	Strzyżowski	326	825
18	Tarnobrzeski (ziemski + grodzki)*	161	919
19	Rzeszów	713	1368
	Razem	6700	22840

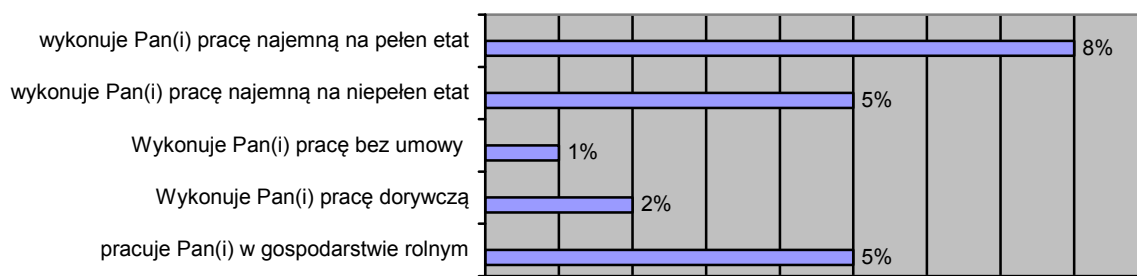
* Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje dwa powiaty

** Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności obsługuje trzy powiaty

Źródło: Wojewódzki Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności

Inne badania dokonane na przełomie września i listopada 2006r.¹⁶ wykazują, że odsetek osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy w województwie podkarpackim kształtował się na poziomie 79%, a pracę na pełny etat wykonywało 8% badanych.

Wykres 7. Praca osób niepełnosprawnych (w%). Czy Pan(i) obecnie:

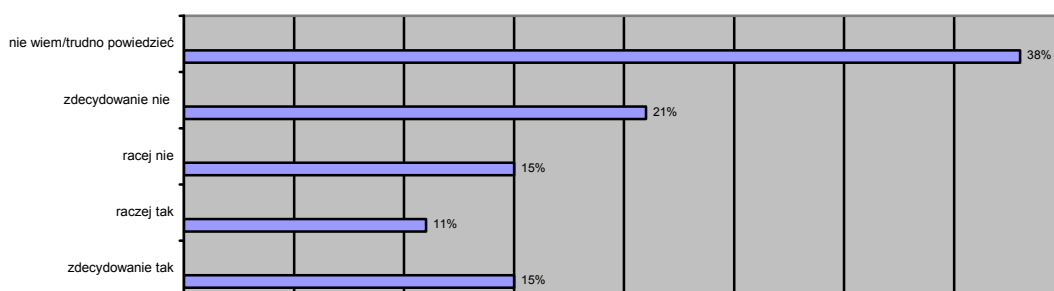

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

¹⁶ „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r.

Skali problemu zatrudnienia nie powinien umniejszać fakt, że jedynie co trzeci niepracujący wyrażał chęć podjęcia pracy zarobkowej, a jedynie co dziesiąty aktywnie jej poszukiwał¹⁷. Wyniki te świadczą o bierności i bezradności niepełnosprawnych na rynku pracy, wierzących w swoją niezdolność i niekompetencję. Duże grono stanowią osoby, które nie wiedzą czy chciałyby pracować czy nie- jest ich dwukrotnie więcej niż średnia krajowa.

Wykres 8 . Powiedział(a) Pan(i), iż obecnie nie pracuje. Czy chciał(a)by Pan(i) podjąć pracę zarobkową/?

Źródło: *Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r*

5.9 Bezrobocie niepełnosprawnych i możliwości na rynku pracy.

Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest dość trudna z powodu utrzymującej się wysokiej stopy bezrobocia. Znalezienie pracy osobom niepełnosprawnym sprawia wiele problemów. Jednym z utrudnień jest niskie wykształcenie tych osób. W ogólnej liczbie 145.246 bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy województwa podkarpackiego na koniec 2006r. wykazano 2.808 bezrobotnych osób niepełnosprawnych oraz 1.458 poszukujących pracy. Stopa bezrobocia w tym czasie wynosiła 16,5% dla województwa podkarpackiego. Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych w stosunku do liczby ogółu bezrobotnych to około 1,9%. Jeśli zaś mówimy o osobach poszukujących pracy, to wskaźnik ten wynosi około 45,6%. Zauważalna jest tendencja wzrostowa liczby bezrobotnych niepełnosprawnych w stosunku do liczby ogółu bezrobotnych.

¹⁷ Tamże, s 36

Tabela 10. Bezrobotni niepełnosprawni zarejestrowani w PUP województwa podkarpackiego według stanu na 31.12.2006r.

Lp	Powiaty	Liczba bezrobotnych ogółem	W tym	
			Osoby niepełnosprawne bezrobotne	Niepełnosprawni poszukujący pracy
1	bieszczadzki	2 237	17	15
2	brzozowski	6 733	98	38
3	dębicki	9 171	172	54
4	jarosławski	9 569	155	98
5	jasielski	9 789	108	40
6	kolbuszowski	4 331	102	28
7	krośnieński	6 526	178	55
8	leski	2 611	16	9
9	leżajski	5 110	59	56
10	lubaczowski	4 898	33	22
11	łańcucki	5 324	94	35
12	mielecki	7 717	176	110
13	nizański	4 889	35	37
14	przemyski	5 514	122	65
15	przeworski	5 463	50	21
16	ropczycko-sędziszowski	5 633	67	43
17	rzeszowski	9 978	191	67
18	sanocki	5 944	111	53
19	stalowowolski	5 671	168	100
20	strzyżowski	6 297	141	48
21	tarnobrzeski	3 480	58	31
22	Krosno	2 165	95	65
23	Przemyśl	5 282	218	167

24	Rzeszów	7 880	285	129
25	Tarnobrzeg	3 034	59	72
Razem		145 246	2 808	1 458

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie

Największą liczbę bezrobotnych osób niepełnosprawnych na koniec 2006r. zanotowano w Rzeszowie (285), najmniejszą w powiecie leskim (16). Liczby te nie odzwierciedlają w pełni skali bezrobocia wśród niepełnosprawnych województwa podkarpackiego z uwagi na to, że osoba bezrobotna nie ma obowiązku rejestrowania się w urzędzie pracy.

Na koniec 2006r. zgłoszono w całym województwie 1 863 ofert pracy dla osób niepełnosprawnych.

Bez ustawowo uregulowanych zachęt i właściwego pobudzenia motywacji pracodawców, małe są szanse na to aby wszystkie segmenty rynku pracy odegrały większą rolę w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dlatego też istotną przeszkodą w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych są niejednoznaczne i trudne do interpretowania bariery prawne.

Obawy pracodawców przed zatrudnieniem niepełnosprawnych w większości dotyczą czynników natury psychologicznej. Mentalne opory pracodawców są ważącym elementem, który należy brać pod uwagę w polityce społecznej i gospodarczej.

Mechanizmy ograniczające zatrudnienie osób niepełnosprawnych, to również same osoby niepełnosprawne, a dokładnie ich postawy charakteryzujące się często małą aktywnością, wręcz nawet postawy pasywne. Niskie kwalifikacje, brak specjalistycznego przygotowania nie są również bez znaczenia.

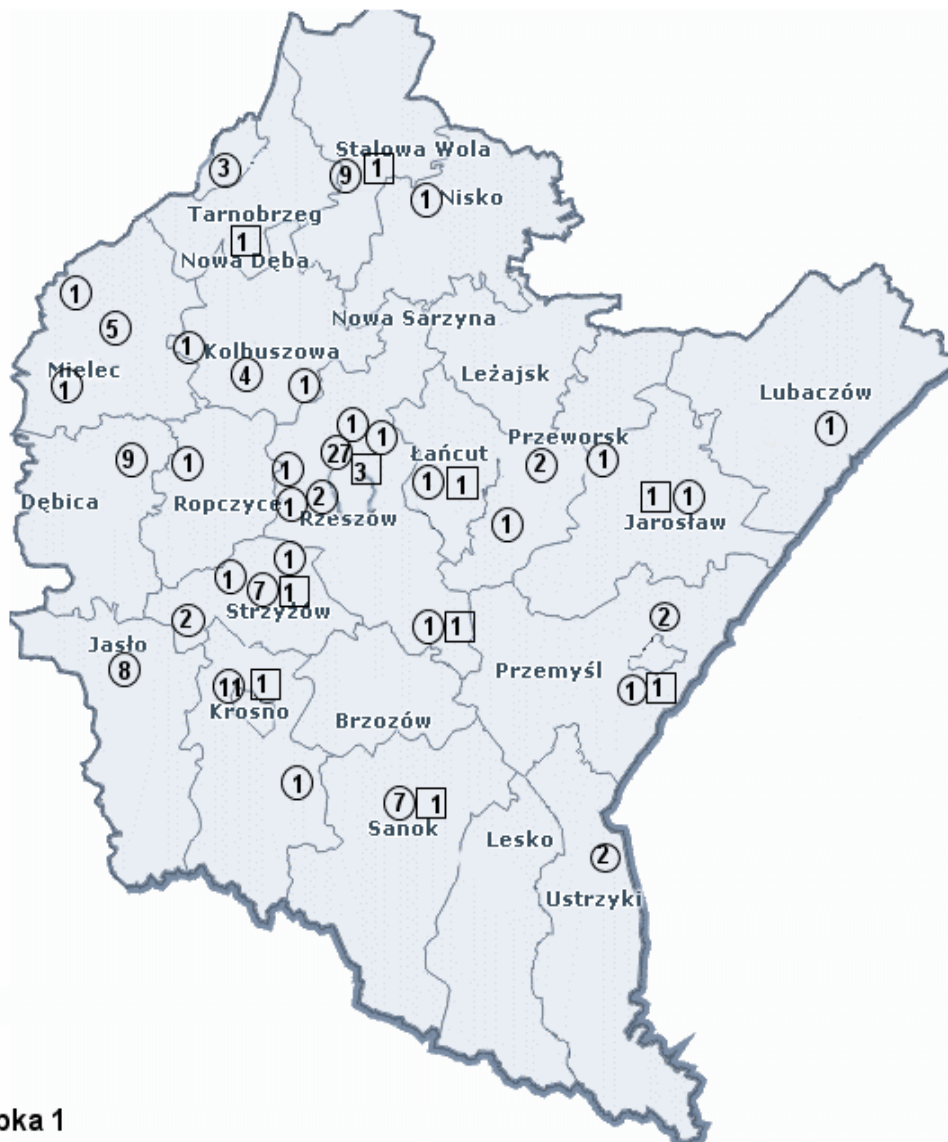
Oprócz pracy na otwartym rynku pracy, osoby niepełnosprawne mogą podjąć zatrudnienie w zakładach pracy chronionej. Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje 120 takich zakładów oraz 12 spółdzielni inwalidów. Rozmieszczenie geograficzne tych zakładów podano na mapie 1. Ponadto osoby niepełnosprawne, które ze względu na swoje dysfunkcje, nie mają szans na zatrudnienie na otwartym rynku pracy, czy w zakładach pracy chronionej, mogą podjąć zatrudnienie w zakładach aktywności zawodowej. Zakład aktywności zawodowej prowadzi rehabilitację zawodową i społeczną zatrudnionych osób niepełnosprawnych w takim stopniu, aby przygotować zatrudnione w nim osoby do podjęcia przez nich, w przyszłości, zatrudnienia na otwartym rynku pracy. W 2006r. funkcjonowały dwa takie zakłady w województwie podkarpackim. Cztery kolejne mają powstać do końca 2007r.

Rozmieszczenie geograficzne zakładów aktywności zawodowej podano na mapie 2.

5.10 Jakość życia osób niepełnosprawnych.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Warszawie z badań grupy osób niepełnosprawnych w skali kraju i poszczególnych gmin oraz z badań działalności gmin na rzecz pomocy niepełnosprawnym, przeprowadzonych na przełomie września i listopada 2006r.¹⁸ formułuje tezę, że województwo podkarpackie należy do województw, w których sytuacja osób

¹⁸ „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r.

Mapka 1

Zakłady pracy chronionej i spółdzielnie inwalidów w województwie podkarpackim
- stan na listopad 2007r.

Legenda:

① - zakład pracy chronionej (cyfra oznacza liczbę zakładów)

1 - spółdzielnie inwalidów (cyfra oznacza liczbę zakładów)

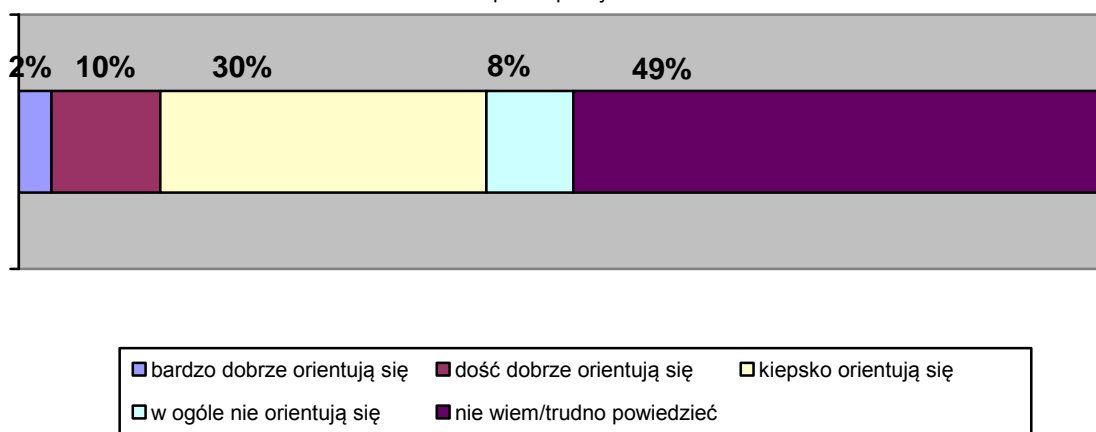

niepełnosprawnych jest trudna, a ich satysfakcja z życia niższa, niż wśród mieszkańców innych regionów. Wśród osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu odnotowano jeden z najniższych wskaźników zadowolenia z jakości życia.

Jednak na Podkarpaciu ma zastosowanie większość prawidłowości i wniosków odnotowanych dla całego kraju. Osoby niepełnosprawne bowiem powszechnie skarżą się na brak zainteresowania gmin ich sytuacją. Główny wysiłek w uzyskaniu pomocy leży po stronie niepełnosprawnego. Niepełnosprawni mają niską świadomość tego, gdzie mogą zwrócić się o pomoc. W województwie podkarpackim korzystanie z pomocy Ośrodków Pomocy Społecznej deklaruje 37% niepełnosprawnych, z pomocy PFRON 20%, samorządów gminnych 17%, PCPR 14%, ZUS-u 12%. Osoby niepełnosprawne pozytywnie oceniają działalność organizacji pozarządowych, lecz nadal działa ich za mało.

Badania PFRON wykazały, że prawie połowa osób niepełnosprawnych w województwie nie była w stanie odpowiedzieć, czy gminy orientują się w ich problemach- odsetek ten był o 20% wyższy niż w przypadku ogółu badanych w skali kraju.

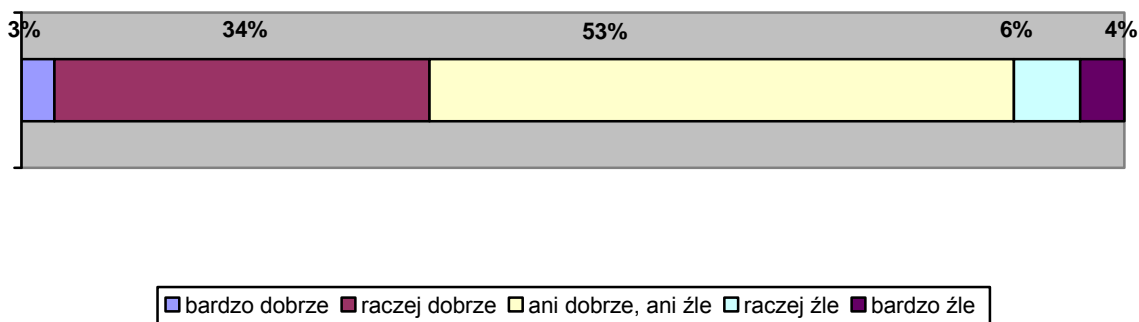
Wykres 9. Jak Pan(i) ocenia, jak władze gminy orientują się w problemach osób niepełnosprawnych?

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

Tylko 3% badanych niepełnosprawnych odpowiedziało, że żyje się im dobrze w swojej gminie.

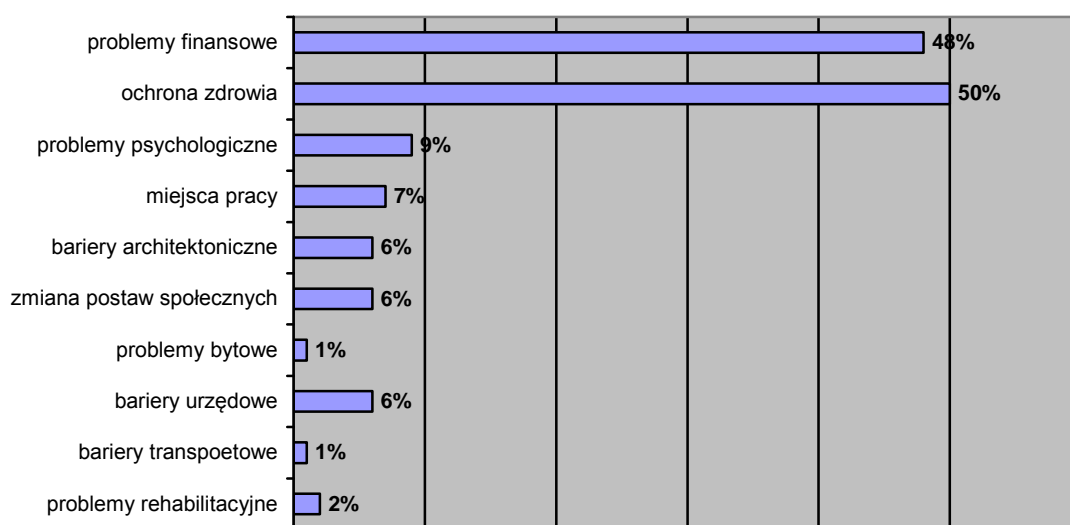
Wykres 10. Jak ogólnie rzecz biorąc, żyje się Panu(i) na terenie Pana(i) gminy?

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

Największą bolączką osób niepełnosprawnych w województwie podkarpackim są problemy związane z ochroną zdrowia oraz problemy finansowe.

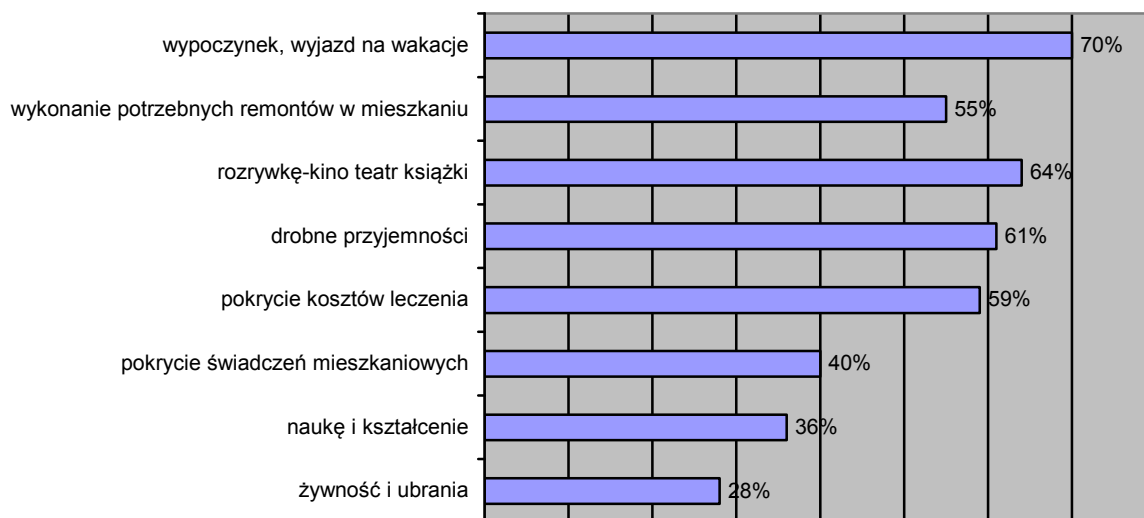
Wykres 11. Najważniejsze problemy osób niepełnosprawnych- wskazania spontaniczne

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

W województwie podkarpackim odnotowano również nieco wyższy niż w skali kraju, odsetek osób niepełnosprawnych wskazujących, iż w ciągu ostatniego roku miały problemy z pokryciem kosztów leczenia, ubrania i żywienia, a także z wygospodarowaniem środków na wypoczynek, kulturę, rozrywkę, czy też drobne przyjemności znacznie podnoszące jakość życia.

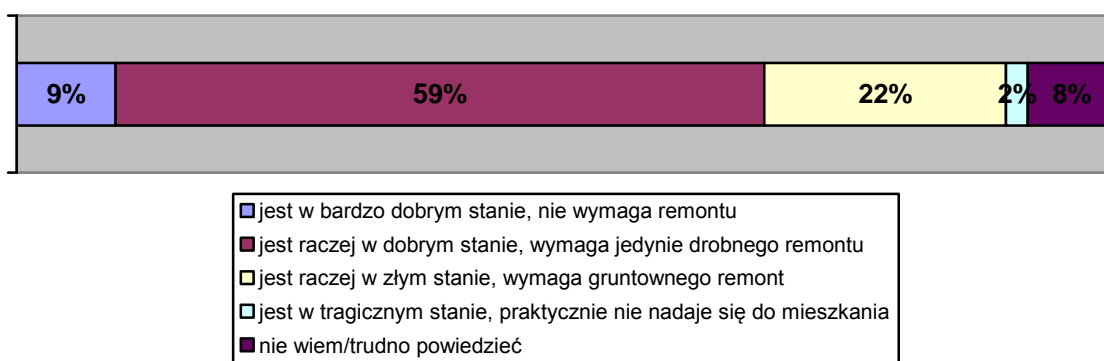
Wykres 12 : Czy w ciągu ostatnich 12 m-cy zdarzyło się w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na:

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

Swoje warunki mieszkaniowe, jako złe lub tragiczne określa 24% niepełnosprawnych Podkarpacia. Zadowolenie z sytuacji mieszkaniowej (posiadania oraz wyposażenia mieszkania lub domu) jest zdecydowanie niższe na Podkarpaciu niż w skali kraju.

Wykres 13. Ocena stanu domu/ mieszkania

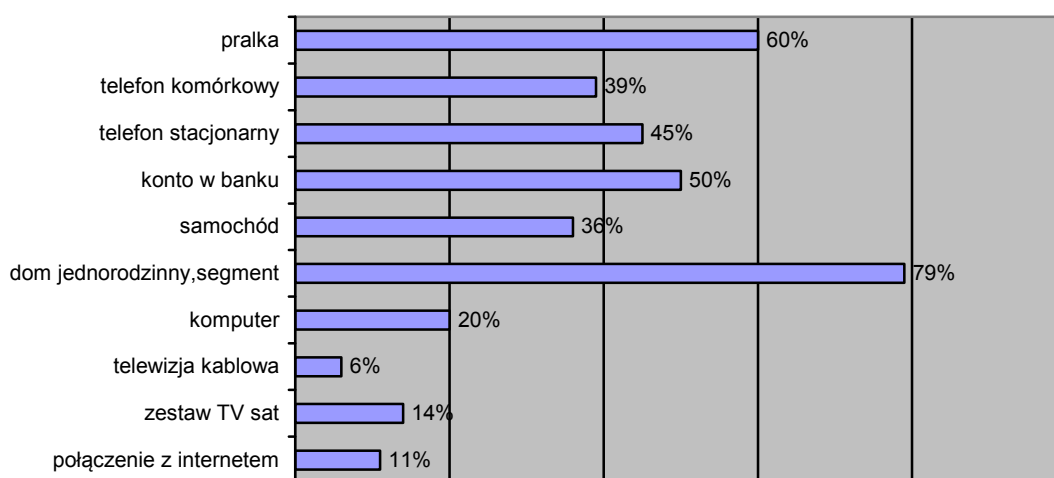
Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

Gospodarstwa domowe osób niepełnosprawnych nie tylko zajmują mniejszą powierzchnię mieszkaniową w odniesieniu do ogółu Polaków, lecz również są zdecydowanie gorzej wyposażone w sprzęt RTV-AGD, a przede wszystkim w nowe technologie, ułatwiające codzienne funkcjonowanie.

Jedynie co czwarte gospodarstwo domowe (24%) osób niepełnosprawnych ma dostęp do komputera, a niespełna co szóste (14%) do Internetu. Wśród ogółu Polaków odsetki te są dwukrotnie większe. Dostęp do nowych technologii nie jest jednakowy na poziomie całego kraju. Możemy mówić o istotnych różnicach na poziomie województw oraz ze względu na typ (miejska, miejsko-wiejska, wiejska) oraz wielkość gminy.

Województwo podkarpackie pod względem większości wskaźników wypada poniżej średniej. Zdecydowanie wyróżnia się na tle całego kraju pod względem posiadania przez osoby niepełnosprawne domu jednorodzinnego, a także samochodu i konta w banku.

Wykres 14. Stan posiadania gospodarstw domowych osób niepełnosprawnych na podkarpaciu

Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

Odnosząc satysfakcję z różnych dziedzin życia niepełnosprawnych mieszkańców województwa podkarpackiego do odpowiednich danych w skali całego kraju widać, że w przypadku większości dziedzin województwo podkarpackie wypada nieco poniżej średniej.

5.11 Rehabilitacja społeczna osób niepełnosprawnych

Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym. Realizowana jest przede wszystkim przez wyrabianie zaradności osobistej, pobudzenie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej, również przez wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych. Podstawowymi formami aktywności wspomagającymi proces rehabilitacji społecznej i także zawodowej są: uczestnictwo osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych i warsztatach terapii zajęciowej.

Uczestnictwo w turnusie w założeniu ma wspomagać tą rehabilitację, a ponadto powiązane jest z elementem wypoczynku. Osoby niepełnosprawne mogą korzystać corocznie z tej formy rehabilitacji oraz mogą uzyskać dofinansowanie do pobytu na turnusie, ze środków PFRON w powiatowych centrach pomocy rodzinie.

W województwie podkarpackim funkcjonuje 37 ośrodków mających uprawnienia do przyjmowania osób niepełnosprawnych z różnymi dysfunkcjami na turnus rehabilitacyjny, ponadto Podkarpacki Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia podpisał umowy z siedmioma sanatoriami z terenu województwa na świadczenie usług uzdrowiskowych dla osób dorosłych oraz z piętnastoma zakładami leczenia uzdrowiskowego, w tym z trzema zakładami świadczącymi usługi na rzecz dzieci. Sanatoria usytuowane są w Horyńcu Zdroju i Polańczyku Zdroju, zaś zakłady leczenia uzdrowiskowego w Rymanowie Zdroju i Iwoniczu Zdroju.

Inną formą rehabilitacji społecznej i zawodowej jest uczestnictwo osób niepełnosprawnych w warsztatach terapii zajęciowej. Uczestnicy warsztatów pozyskują umiejętności wykonywania czynności życia codziennego, zwiększa się zaradność osobista tych osób. Oprócz tego nabywają psychofizycznej sprawności. Pozyskują podstawowe i specjalistyczne umiejętności zawodowe umożliwiające późniejsze uczestnictwo tych osób w szkoleniach zawodowych oraz nawet podjęcie zatrudnienia. Każdy z uczestników objęty jest indywidualnym programem rehabilitacji, dostosowanym do jego potrzeb i możliwości.

W województwie podkarpackim, do końca marca 2007r. funkcjonowało 35 warsztatów terapii zajęciowej. Każdy z nich obejmuje rehabilitacją około 30-50 osób.

Rozmieszczenie geograficzne warsztatów terapii zajęciowej pokazuje mapa 3.

Inną formą rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych jest ich uczestnictwo w imprezach sportowych, kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych organizowanych przez organizacje pozarządowe. Organizacje te mogą ubiegać się o dofinansowanie tych przedsięwzięć ze środków PFRON w powiatach, co wielokrotnie czynią.

Niebagatelną rolę odgrywa działalność tych organizacji na rzecz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Dla przykładu wiele organizacji wypracowało system wspomagania niepełnosprawnych. Swoją pomocą obejmują dzieci, młodzież i osoby dorosłe poprzez prowadzenie ośrodków wczesnej interwencji, ośrodków rehabilitacyjno-edukacyjno wychowawczych, warsztatów terapii zajęciowej, centrów informacji społecznej, a nawet zakładów aktywności zawodowej. Zajmują się również tworzeniem i wspieraniem mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych, aby pomóc im w usamodzielnieniu się.

Niepełnosprawni stowarzyszają się w organizacjach pozarządowych w celu załatwiania swoich najistotniejszych problemów społecznych.

Ogólnopolska baza organizacji i instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, posiada w swoim rejestrze 130 organizacji pozarządowych (łącznie z kołami terenowymi) funkcjonujących na rzecz osób niepełnosprawnych w województwie Podkarpackim.

Mapka 3

Legenda:

- △ Warsztaty terapii zajęciowej w województwie podkarpackim
- stan na listopad 2007r

5.12 Rehabilitacja lecznicza.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (Dz.U. nr 210,poz.2135 z póź. zm.) gwarantuje osobom niepełnosprawnych rehabilitację leczniczą, rehabilitację ruchową, zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne. Ponadto wszystkie zakłady opieki zdrowotnej, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 22 czerwca 2005r. *w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej* (Dz. U. nr 116, poz. 985 z późn. zm.), powinny być przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Podkarpacki Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia podpisał na 2007r. 196 umów na świadczenia rehabilitacji leczniczej w województwie podkarpackim. Poniższa tabela obrazuje liczbę jednostek w poszczególnych powiatach, które podpisały umowy z NFZ na świadczenie usług rehabilitacyjnych.

Tabela 11. Liczba jednostek, które podpisały na rok 2007 umowy Podkarpackim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia na świadczenia rehabilitacji leczniczej w województwie podkarpackim

Lp	Powiaty	Liczba jednostek
1	bieszczadzki	2
2	brzozowski	6
3	dębicki	4
4	jarosławski	9
5	jasielski	10
6	kolbuszowski	6
7	krośnieński	11
8	leski	4
9	leżajski	2
10	lubaczowski	5
11	łańcucki	6
12	mielecki	18
13	nizański	5
14	przemyski	5
15	przeworski	2
16	ropczycko-sędziszowski	3
17	rzeszowski	6
18	sanocki	15
19	stalowowolski	11
20	strzyżowski	4
21	tarnobrzeski	5
22	Krosno	13
23	Przemyśl	8
24	Rzeszów	27
25	Tarnobrzeg	9

Razem	196
-------	-----

Źródło: Podkarpacki Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia

Podkarpacki Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia podpisał na 2007r. również 179 umów ze 177-oma świadczeniodawcami na świadczenie zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne włącznie z umowami dotyczącymi realizatorów ortopedycznych.

Osoby niepełnosprawne mogą w swoich powiatach uzyskać pomoc finansową ze środków PFRON na zakup przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i leczniczych środków technicznych, tj. m.in. na zakup wózków inwalidzkich, kul, protez, aparatów słuchowych, obuwia ortopedycznego, pieluchomajtek.

Rehabilitacja lecznicza osób niepełnosprawnych jest sprawą ogromnej wagi. Zmierza bowiem do zminimalizowania niesprawności czynnościowej. Rehabilitację leczniczą powinna charakteryzować powszechność, tj., dostępność dla wszystkich potrzebujących oraz kompleksowość.

5.13 Działania pomocy społecznej na rzecz niepełnosprawnych.

Zapewnienie dostępności pomocy społecznej jest istotnym elementem tej pomocy. Osoby niepełnosprawne i ich rodziny w większym stopniu niż inne narażone są na wystąpienie trudności materialnych i życiowych. Osoby niepełnosprawne korzystają z pomocy finansowej, rzeczowej, wsparcia psychologów, z poradnictwa, pomocy w załatwianiu spraw urzędowych. Pomoc tę świadczą gminne ośrodki pomocy społecznej i PCPR-y. Wspieranie osób niepełnosprawnych w taki sposób, aby mogły one przebywać w swoim miejscu zamieszkania, czy z rodziną, jest istotne nie tylko ze względów psychologicznych lecz również ekonomicznych. Niewystarczająca jest bowiem liczba placówek opieki stacjonarnej, zaś opieka rodziny jest wielokrotnie nieporównywalna z żadną inną. Uwzględniając potrzeby osób podeszłym wieku, obłożnie chorych i niepełnosprawnych, które wymagają pomocy w zaspakajaniu codziennych potrzeb życiowych, świadczone są usługi opiekuńcze w środowisku zamieszkania, które umożliwiają podtrzymywanie sprawności ruchowej, intelektualnej a także aktywność społeczną.

W województwie podkarpackim funkcjonuje 49 Środowiskowych Domów Samopomocy, które zapewniają dzienny pobyt osobom niepełnosprawnych z różnymi dysfunkcjami. Do ośrodków wsparcia (w tym ŚDS) kierowane są osoby wymagające pomocy w codziennym funkcjonowaniu w celu eliminowania osamotnienia, nieporadności i izolacji społecznej. Ośrodki wsparcia zapewniają bezpieczne i godne spędzenie czasu od poniedziałku do piątku, wyżywienie, rehabilitację oraz rozwijają kontakty ze środowiskiem.

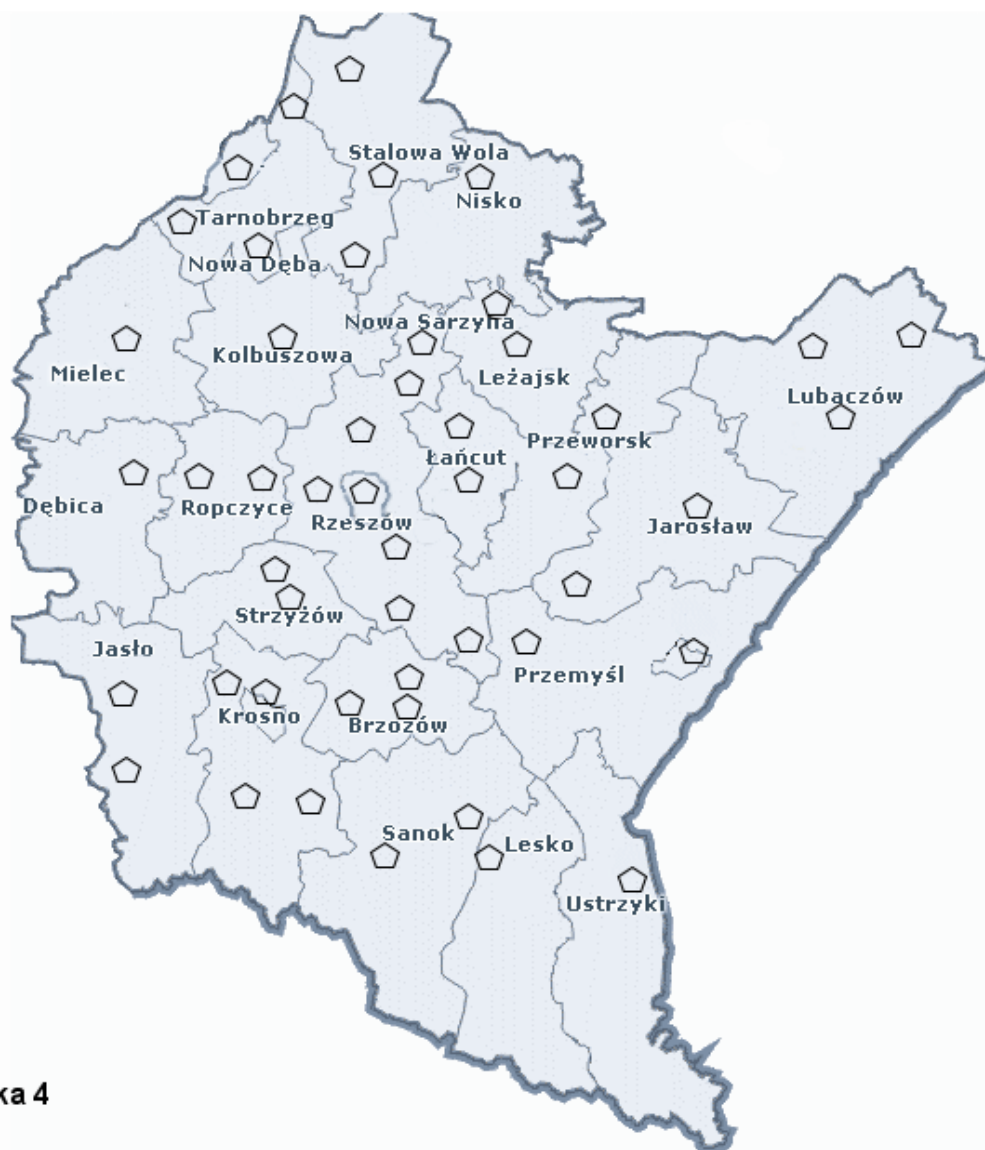
Rozmieszczenie geograficzne tych domów przedstawia mapa 4.

Domy pomocy społecznej zapewniają pobyt całodobowy swoim pensjonariuszom. Na terenie Województwa funkcjonuje 49 takich domów. Przebywają w nich osoby z różnymi schorzeniami.

Rozmieszczenie geograficzne tych domów przedstawia mapa 5.

Działalność środowiskowych domów samopomocy jak i domów pomocy społecznej nie skupia się jedynie na zaspokojeniu potrzeb bytowych swoich pensjonariuszy. Prowadzą one również rehabilitację społeczną i leczniczą.

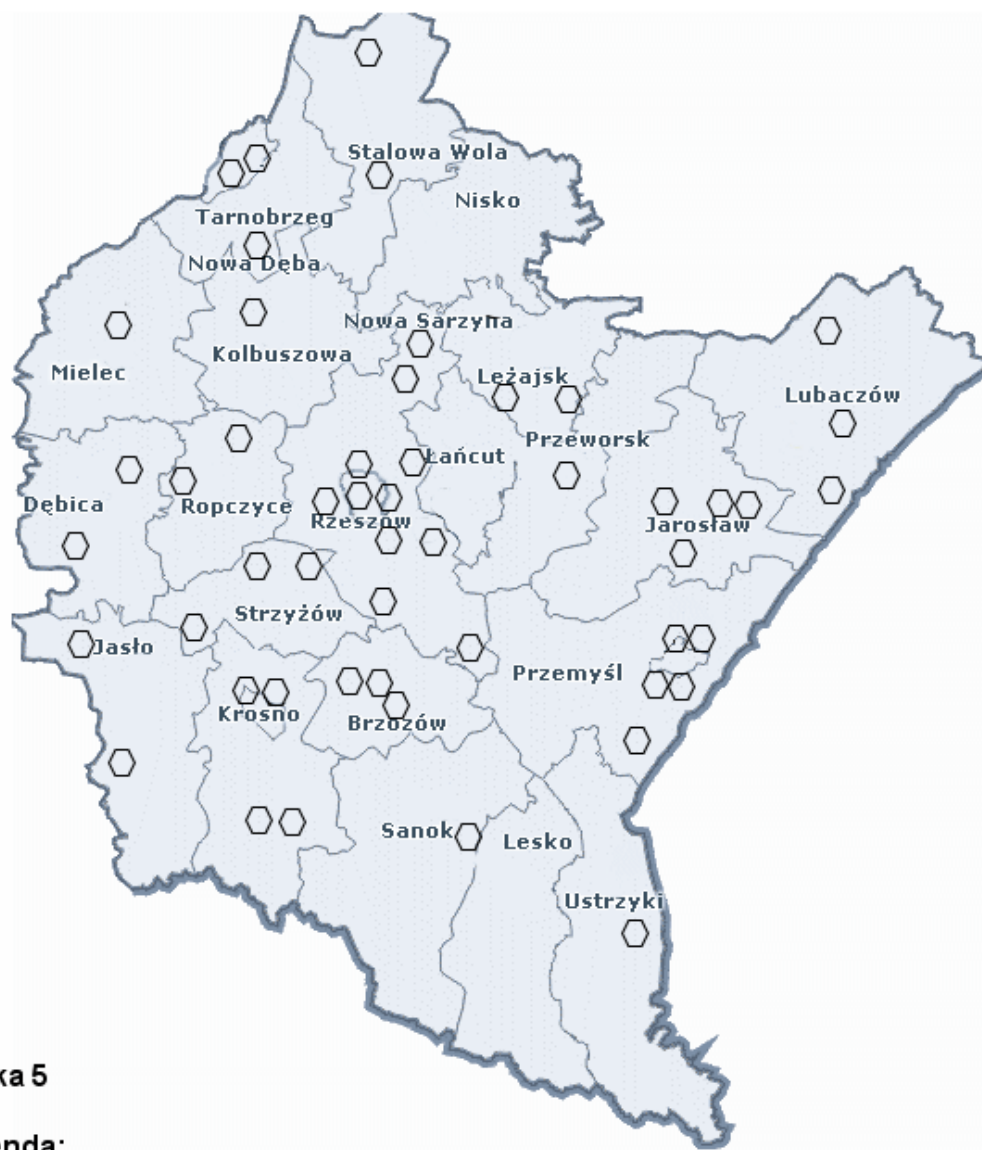
Ważną rolę w środowisku pełnią także domy dziennego pobytu prowadzone przez organizacje pozarządowe.

Mapka 4

Legenda:

- - Środowiskowe domy samopomocy w województwie podkarpackim
stan na listopad 2007r.

6. Dotychczasowa realizacja pomocy osobom niepełnosprawnym w województwie podkarpackim.

Jednostki niosące pomoc osobom niepełnosprawnym, to gmina, powiat, województwo samorządowe i wojewódzka administracja rządowa, organizacje pozarządowe i PFRON.

Działalność gmin w tym zakresie jest jednak niewielka, gdyż końcem 2006r. jedynie 17% gmin województwa miało opracowany program działań na rzecz osób niepełnosprawnych¹⁹. Pomoc gmin skupia się w większości przypadków na pomocy finansowej. Badania grupy osób niepełnosprawnych w skali kraju i poszczególnych gmin oraz badania działalności gmin na rzecz pomocy niepełnosprawnym przeprowadzone na przełomie września i listopada 2006r. przez PFRON wykazują, że w województwie podkarpackim gminy w 44% przypadków pozytywnie załatwiły prośby osób niepełnosprawnych o pomoc finansową, w 24% przypadków- częściowo. Drugą znaczącą formą pomocy udzielaną przez gminy to pomoc rzeczowa (25% przypadków załatwionych pozytywnie, 60% częściowo). Pomoc w zakresie pracy to 8% przypadków załatwionych częściowo, pomoc bytowa to 18% przypadków również załatwionych częściowo, pomoc urzędowa to 18% przypadków załatwionych całkowicie. Udzielana pomoc wydaje się niewielka, ale zadawalający jest fakt, który potwierdzają badane osoby niepełnosprawne, że mimo nie udzielenia pomocy bezpośrednio przez gminę, udzielano informacji gdzie można jej szukać.

Powiaty mają większą możliwość pomocy osobom niepełnosprawnym, ponieważ dysponują środkami PFRON z przeznaczeniem na ten cel oraz skutecznie zabiegają o środki unijne.

W skali kraju, głównym źródłem finansowania zadań związanych z pomocą osobom niepełnosprawnym w powiatach jest PFRON (60% środków)²⁰, następnie dotacje celowe budżetu państwa (19%), subwencje rządowe (10%), środki własne powiatu (10%), w następnej kolejności to darowizny i inne źródła. Powiat otrzymuje środki PFRON w wysokości zależnej od liczby osób niepełnosprawnych mieszkających na jego terenie. Na mocy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, powiat udziela pomocy swoim niepełnosprawnym mieszkańcom. Jest to pomoc w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej. W ramach rehabilitacji społecznej środki PFRON powiat przeznacza na dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, na dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych w miejscach zamieszkania osób niepełnosprawnych, na dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych, na dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, na dofinansowanie uczestnictwa w przedsięwzięciach sportowych, kulturalnych turystycznych i rekreacyjnych, na dofinansowanie działalności warsztatów terapii zajęciowej. W ramach rehabilitacji zawodowej, środki PFRON powiat wydatkuje na szkolenia zawodowe osób niepełnosprawnych, pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby niepełnosprawne. Udzielana jest również pomoc w zakresie pośrednictwa pracy i poradnictwo zawodowe. Powiaty udzielają ponadto ze środków własnych pomocy finansowej, pomocy materialnej, pomocy prawnej a nawet pomocy w zakresie remontów mieszkań. Średnio na 1 osobę niepełnosprawną w powiecie (w skali kraju) udzielono w 2004r. powyższej pomocy w wysokości 813,1 zł.²¹

Powiaty są również beneficjentami *Programu wyrównywania różnic między regionami*. Mogą ubiegać o środki PFRON z przeznaczeniem na likwidację barier architektonicznych i w komunikowaniu się osób niepełnosprawnych, na wyposażenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych

¹⁹ Źródło: „Gmino jaka jesteś? Badanie działalności gmin na rzecz osób niepełnosprawnych- synteza porównawcza wyników z badań samorządów gminnych oraz z badań osób niepełnosprawnych-Województwo Podkarpackie” PFRON Warszawa, grudzień 2006r

²⁰ BIFRON – biuletyn informacyjny- „Ewaluacja działalności samorządów powiatowych w zakresie ustawowych zadań rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych”- numer specjalny, grudzień 2006r.

²¹ Tamże, s.37

odpowiednio do ich potrzeb i możliwości, na likwidację barier transportowych, wreszcie na tworzenie warsztatów terapii zajęciowej

Należy wspomnieć, że powiaty sięgają również po środki unijne w celu realizacji projektów m.in. w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, integracji społecznej i zawodowej przeciwdziałania i zwalczania długoterminowego bezrobocia, wsparcia grup szczególnego ryzyka, czy nawet projektów dotyczących perspektyw dla młodzieży.

W pomoc osobom niepełnosprawnym włączony jest również **Samorząd Województwa**, który przeznaczają na ten cel środki PFRON będące w jego dyspozycji oraz środki własne. Samorząd realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Środki PFRON wydatkowane są, na dofinansowanie robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pomoc zakładom pracy chronionej poprzez udzielanie jednorazowych pożyczek w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy, zwrot kosztów szkolenia pracowników niepełnosprawnych z tytułu konieczności zmiany profilu produkcji zakładu pracy chronionej (ta forma pomocy napotyka brak zainteresowania ze strony zakładów pracy chronionej), dofinansowanie tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej. Na ten cel w województwie podkarpackim wydatkuje się średnio rocznie ponad 5 mln zł.

W ramach natomiast realizacji *Programu wyrównywania różnic między regionami*, dofinansowując zakup sprzętu rehabilitacyjnego dla jednostek prowadzących rehabilitację leczniczą osób niepełnosprawnych wydatkuje się średniorocznie ponad 700 tys. zł.

Województwo przeznaczają również środki własne na dofinansowanie zadań w ramach realizacji *Programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu*. Są to środki w wysokości ok. 200 tys. zł rocznie.

Wojewódzka administracja rządowa dofinansowuje działalność DPS i ŚDS.

Osoby niepełnosprawne z województwa mogą również korzystać z pomocy finansowej w ramach **programów celowych PFRON** realizowanych przez Podkarpacki Oddział PFRON. Oprócz dotychczasowych programów nakierowanych na pomoc bezpośrednią poszczególnym grupom osób niepełnosprawnych oraz organizacjom pozarządowym działającym na rzecznych tych osób, w bieżącym roku wdrażane są nowe programy: *Trener pracy*, *Uczeń na wsi*, *Sprawny dojazd oraz Partner III*. Pierwszy program dotyczy zatrudnienia wspomaganego osób niepełnosprawnych, drugi ma na celu udzielanie pomocy w zdobyciu wykształcenia przez osoby niepełnosprawne zamieszkujące gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, trzeci to pomoc w nabyciu samochodu osobowego przez osoby niepełnosprawne oraz w uzyskaniu prawa jazdy. Ostatni program to wsparcie zadań i projektów realizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych przez organizacje pozarządowe.

7. Potrzeby niepełnosprawnych z województwa podkarpackiego jako wynik analizy diagnozy.

Analiza diagnozy sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych w województwie podkarpackim wykazuje, że mimo dotychczasowej, wszechstronnej pomocy udzielanej na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu, w dalszym ciągu pomoc ta jest niezbędna. Powinna ona obejmować wszystkie dziedziny życia, a wszelkie działania powinny być zgodne ze *Standardowymi Zasadami Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych* opracowanymi przez ONZ.

Liczba osób niepełnosprawnych ma tendencję wzrostową. W populacji osób niepełnosprawnych prawnie powyżej 15-tego roku życia przeważają osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności. Statystycznie kobiety stanowią większą liczbę niepełnosprawnych od mężczyzn. Największą liczbę niepełnosprawnych szacuje się w grupie wiekowej 40-60 lat, zaś wśród dzieci w wieku 8-16 lat. Wiodące schorzenia to schorzenia układu krążenia, następnie ruchu. Poziom wykształcenia osób

niepełnosprawnych w dalszym ciągu jest zdecydowanie niższy od poziomu wykształcenia pełnosprawnych. Zauważalna jest słaba aktywność zawodowa osób w wieku produkcyjnym oraz tendencja wzrostowa liczby bezrobotnych niepełnosprawnych w stosunku do liczby ogółu bezrobotnych. Jakość życia niepełnosprawnych osób z Podkarpacia, jak sami to oceniają, odbiega od średniej krajowej i jest niższa. Szczególnego wsparcia wymagają osoby zamieszkujące gminy wiejskie czy miejsko-wiejskie.

Plan zaspokojenia stwierdzonych potrzeb osób niepełnosprawnych, na podstawie analizy diagnozy, został ujęty w celach strategicznych i operacyjnych niniejszego Programu.

8. Analiza SWOT problematyki niepełnosprawności w województwie podkarpackim.

Możliwości skutecznej realizacji programu przeanalizowano dokonując analizy uwarunkowań w formie analizy SWOT. Mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia prawidłowej realizacji Programu przedstawia tabela.

Tabela 12. Analiza SWOT realizacji celów Programu

Mocne strony	Słabe strony
Znajomość problemów przez jednostki zajmujące się aktywizacją społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych.	Słaby dostęp do wczesnej rehabilitacji leczniczej szczególnie w środowiskach wiejskich
Aktywność organizacji pozarządowych z wieloletnim doświadczeniem w działalności na rzecz osób niepełnosprawnych	Zbyt małe środki na realizację zadań na rzecz osób niepełnosprawnych
Istniejący system wsparcia społecznego, w tym instytucji pomocy społecznej	Pasywność osób niepełnosprawnych
Społeczna akceptacja działań na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych	Niestabilność i niespójność prawa
Szanse	Zagrożenia
Umocowanie prawne działań na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	Niewystarczająca liczba specjalistycznej kadry w jednostkach samorządowych dla realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych
Ożywienie gospodarcze kraju i związana z tym możliwość tworzenia nowych miejsc pracy	
Budowa infrastruktury dla potrzeb rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych	Niestabilność prawa
Możliwość tworzenia wolontariatu przy realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych	Trudności z pozyskaniem środków własnych dla uczestnictwa w programach unijnych
Możliwość korzystania ze środków funduszy strukturalnych	

9. Podstawowe założenia programu

Podstawowym założeniem *WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU NA RZECZ WYRÓWNYWANIA SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I PRZECIWDZIAŁANIA ICH WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU NA LATA 2008-2020* jest dążenie do ciągłego wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w stosunku do osób pełnosprawnych oraz sprzyjanie pełnemu rozwojowi tych osób. Program sporządzono w oparciu o rozpoznane potrzeby i oczekiwania środowisk osób niepełnosprawnych zebrane z danych NSP, GUS, PFRON, Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, NFZ- Oddziału Podkarpackiego, Kuratorium Oświaty, Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego, WUP. Program zawiera plan kompleksowych działań w obszarze rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

W programie określono cel nadrzędny oraz pięć celów strategicznych, w ramach których będą realizowane szczegółowe zadania.

9.1 Adresaci programu

Program skierowany jest:

- ✓ do osób niepełnosprawnych
- ✓ do rodzin z osobą niepełnosprawną
- ✓ jednostek samorządu terytorialnego
- ✓ organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych

9.2 Miejsce realizacji programu

Program swoim zasięgiem obejmuje województwo podkarpackie. Jest realizowany na rzecz wszystkich niepełnosprawnych mieszkańców województwa.

9.3 Koordynacja i opiniowanie programu

Koordynatorem programu będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie- jednostka organizacyjna województwa podkarpackiego przy współpracy z:

- ✓ Podkarpackim Urzędem Wojewódzkim
- ✓ Wojewódzkim Urzędem Pracy w Rzeszowie
- ✓ Wojewódzką Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych
- ✓ Komisją do spraw Ochrony Zdrowia, Polityki Prorodzinnej i Społecznej Sejmiku Województwa Podkarpackiego
- ✓ Społeczną komisją ds. opiniowania programu,
- ✓ Miejskimi i Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej, PCPR-ami.

9.4 Partnerzy w realizacji programu

Przy realizacji programu niezbędne jest współdziałanie:

- ✓ Administracji rządowej
- ✓ Administracji samorządowej i jej jednostek organizacyjnych
- ✓ Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- ✓ Organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych
- ✓ Organizacji pracodawców osób niepełnosprawnych

10. Cele strategiczne i operacyjne programu

Prace nad *WOJEWÓDZKIM PROGRAMEM NA RZECZ WYRÓWNYWANIA SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I PRZECIWDZIAŁANIA ICH WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU NA LATA 2008-2020* rozpoczęto od zdiagnozowania sytuacji osób niepełnosprawnych na Podkarpaciu. Po zidentyfikowaniu głównych problemów dotyczących wyrównania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu wyznaczono cel nadrzędny programu oraz cele strategiczne.

CEL NADRZĘDNY PROGRAMU

Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

CELE STRATEGICZNE PROGRAMU

- 1. Zintegrowanie działań podmiotów wspierających osoby niepełnosprawne.**
- 2. Wzrost efektywności wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji leczniczej.**
- 3. Stwarzanie warunków do podnoszenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych oraz pobudzania aktywności zawodowej.**
- 4. Tworzenie warunków do wzrostu integracji społecznej osób niepełnosprawnych.**
- 5. Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych.**

CEL STRATEGICZNY NR 1

Zintegrowanie działań podmiotów wspierających osoby niepełnosprawne

Cel operacyjny 1.1

1. Poszerzanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Działania:

1. Realizacja wojewódzkiej polityki społecznej dotyczącej osób niepełnosprawnych-ogłaszanie otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych.
2. Promowanie jednostek i organizacji pracujących na rzecz osób niepełnosprawnych i ich rodzin.
3. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

Efekty:

1. Wzmocnienie działalności organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.
2. Wzrost aktywności organizacji pozarządowych i wyzwalanie nowych inicjatyw.

Cel operacyjny 1.2

2. Pogłębienie współpracy z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Działania:

1. Współpraca przy opracowywaniu lokalnych programów na rzecz osób niepełnosprawnych
2. Konsultowanie zmian legislacyjnych.

Efekty:

1. Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć w celu poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych.
2. Wypracowywanie kompleksowych rozwiązań na rzecz osób niepełnosprawnych.

CEL STRATEGICZNY NR 2

Wzrost efektywności wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji leczniczej.

Cel operacyjny 2.1

Poprawa dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji leczniczej.

Działania:

1. Dofinansowanie rozbudowy i budowy obiektów służących lecznictwu i rehabilitacji.
2. Dopuszanie w sprzęt rehabilitacyjny obiektów służących rehabilitacji.
3. Promowanie inicjatyw zmierzających do tworzenia placówek kompleksowo przygotowanych do świadczenia usług rehabilitacyjnych.

Efekty:

1. Wzrost liczby placówek świadczących usługi rehabilitacyjne.
2. Wzrost jakości świadczonych usług.
3. Ograniczenie pogłębiania się niepełnosprawności.

Cel operacyjny 2.2

2. Wspieranie wczesnej diagnostyki i rehabilitacji.

Działania:

1. Szkolenia dla rodziców dzieci niepełnosprawnych dotyczące poruszania się w obszarze usług medycznych.
2. Popularyzacja znaczenia istoty wczesnej interwencji i jej wpływu na proces rehabilitacji.
3. Pomoc w organizacji i wyposażeniu w sprzęt wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego.
4. Wspieranie rozwoju ratownictwa medycznego i wczesnej rehabilitacji pourazowej i wczesnej rehabilitacji dzieci w szpitalnictwie Województwa.
5. Wspieranie rozwoju lecznictwa chorób układu krążenia, układu ruchu, układu nerwowego.

Efekty:

1. Zwiększenie wczesnej wykrywalności wad i uszkodzeń.
2. Ograniczenie pogłębiania się niepełnosprawności.

CEL STRATEGICZNY NR 3

Stwarzanie warunków do podnoszenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych oraz pobudzania aktywności zawodowej.

Cel operacyjny 3.1

1. Wyrównanie szans osób niepełnosprawnych w dostępie do edukacji.

Działania:

1. Tworzenie warunków umożliwiających dostęp dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej do placówek edukacyjnych poprzez likwidację barier architektonicznych.
2. Promowanie edukacji integracyjnej.
3. Podnoszenie świadomości osób niepełnosprawnych o potrzebie edukacji.

Efekty:

1. Wzrost dostępności do edukacji.
2. Wzrost świadomości osób niepełnosprawnych o swojej wartości.
3. Wzrost poziomu wykształcenia niepełnosprawnych dorosłych.

Cel operacyjny 3.2

2. Tworzenie klimatu do wzrostu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Działania:

1. Rozwój i wspieranie zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej.
2. Wspieranie zatrudnienia w zakładach pracy chronionej.
3. Wspieranie działań szkoleniowych.
4. Pomoc w tworzeniu grup wsparcia dla pozostających bez pracy.

Efekty:

1. Podniesienie kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych.
2. Zwiększenie atrakcyjności osób niepełnosprawnych na rynku pracy.
3. Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

CEL STRATEGICZNY NR 4

Tworzenie warunków do wzrostu integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

Cel operacyjny 4.1

1. Wspieranie działalności na rzecz dostępu osób niepełnosprawnych do usług kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych.

Działania:

1. Dofinansowanie projektów organizacji pozarządowych na realizację zadań z zakresu uczestnictwa osób niepełnosprawnych w przedsięwzięciach kulturalnych, sportowych, turystycznych rekreacyjnych, rehabilitacyjnych i turnusach rehabilitacyjnych.
2. Promowanie osiągnięć osób niepełnosprawnych w dziedzinie sportu, kultury, sztuki.
3. Promowanie i propagowanie informacji o możliwościach udziału osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych.

Efekty:

1. Zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych.
2. Zwiększenie rozwoju osobowego osób niepełnosprawnych.
3. Rozwój integracji społecznej.

Cel operacyjny 4.2

2. Wspieranie polityki informacyjnej w zakresie podnoszenia świadomości osób niepełnosprawnych.

Działania:

1. Wspieranie publikacji informacyjnych i edukacyjnych w zakresie problematyki niepełnosprawności opracowywanych przez organizacje pozarządowe.
2. Prowadzenie kampanii medialnych- informacyjnych dla osób niepełnosprawnych.
3. Dofinansowanie projektów organizacji pozarządowych prowadzących punkty informacyjno-doradcze dla osób niepełnosprawnych.
4. Utworzenie i prowadzenie wojewódzkiego portalu internetowego o przysługujących ulgach i uprawnieniach dla osób niepełnosprawnych, formach pomocy i dostępności infrastruktury.
5. Prowadzenie telefonicznego dyżuru specjalistów (infolinii) udzielających informacji dla osób niepełnosprawnych o przysługujących ulgach i uprawnieniach, formach pomocy oraz dostępności infrastruktury.
6. Prowadzenie kampanii społecznych promujących pozytywny wizerunek osób niepełnosprawnych.

Efekty:

1. Zmiana postaw społecznych.
2. Zwiększenie aktywności osób niepełnosprawnych poprzez podniesienie ich świadomości o przysługujących im prawach i obowiązkach.

CEL STRATEGICZNY NR 5

Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych

Cel operacyjny 5.1

1. Opracowanie diagnozy potrzeb społecznych, kulturowych osób niepełnosprawnych.

Działania:

1. Rozeznanie możliwości kształcenia dzieci i młodzieży niepełnosprawnej na terenie województwa, powiatów i gmin w klasach integracyjnych i szkolnictwie specjalnym.
2. Rozeznanie dostępności instytucji publicznych (urzędów, ośrodków kultury itp.) dla osób niepełnosprawnych.
3. Rozeznanie problemów życia osób niepełnosprawnych i stanu zaspokojenia potrzeb w układzie powiatowym i gminnym województwa.
4. Rozeznanie skuteczności i potrzeb leczenia i świadczeń medycznych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Efekty:

1. Ustalanie priorytetów działań w ramach Programu w miarę potrzeb.

11. Monitorowanie i ocena realizacji programu

Niezbędnym elementem wdrażania Programu jest jego monitorowanie i ocena jego realizacji. Ocena działań będzie dokonywana corocznie. Pozwoli to na bieżące sprawdzanie stopnia ich realizacji oraz dokonywanie ewentualnych korekt programu.

Ocena Programu zostanie przeprowadzona po jego zakończeniu. Ocena ta pozwoli określić efekty jego wdrażania.

Przedmiotem monitorowania będą ustalone wskaźniki oceny efektów realizacji celów strategicznych wykazane w tabeli 13.

W miarę potrzeb, po realizacji działań z celu operacyjnego 5.1., będzie dokonywana aktualizacja Programu z ustalaniem priorytetów działań.

Tabela 13. Wskaźniki oceny efektów realizacji celów strategicznych Programu

Cel strategiczny	Wskaźniki oceny efektów
Zintegrowanie działań podmiotów wspierających osoby niepełnosprawne	<ol style="list-style-type: none"> 1.liczba podmiotów realizujących zadania w ramach otwartych konkursów ofert – łącznie. 2.liczba podmiotów realizujących zadania na obszarach wiejskich w ramach otwartych konkursów ofert
Wzrost efektywności wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji leczniczej.	<ol style="list-style-type: none"> 1.liczba świadczeniodawców usług rehabilitacyjnych, którzy podpisali umowę z NFZ 2.liczba podmiotów korzystających z dofinansowania do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami-obszar A”
Stwarzanie warunków do podnoszenia poziomu wykształcenia, kwalifikacji zawodowych osób niepełnosprawnych oraz pobudzania aktywności zawodowej	<ol style="list-style-type: none"> 1.liczba placówek oświatowych przystosowanych dla osób niepełnosprawnych 2.liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych 3.liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w zakładach aktywności zawodowej
Tworzenie warunków do wzrostu integracji społecznej osób niepełnosprawnych	Liczba osób niepełnosprawnych biorących udział w przedsięwzięciach dot. sportu kultury, turystyki i rekreacji, sztuki a dofinansowanych z budżetu województwa w ramach otwartych konkursów ofert
Prowadzenie stałego monitoringu potrzeb osób niepełnosprawnych	<ol style="list-style-type: none"> 1.Opracowanie informacji o możliwościach kształcenia dzieci i młodzieży niepełnosprawnej na terenie województwa, powiatów i gmin w klasach integracyjnych i szkolnictwie specjalnym. 2.Opracowanie informacji o dostępności instytucji publicznych dla osób niepełnosprawnych. 3.Opracowanie informacji o problemach życia osób niepełnosprawnych i stanu zaspokojenia potrzeb w układzie powiatowym, i gminnym. 4.Opracowanie informacji o skuteczności i potrzebach leczenia i świadczeń medycznych na rzecz osób niepełnosprawnych.

12. Finansowanie programu

Podstawowymi źródłami finansowania zadań niniejszego Programu są:

- ✓ Środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego
- ✓ Środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- ✓ Środki Europejskiego Funduszu Społecznego
- ✓ Środki pozyskane przez organizacje pozarządowe

Zakres realizacji programu będzie w dużej mierze zależał od wysokości środków jaką będą dysponowali poszczególni realizatorzy programu.

Tabela 14. Źródła i wielkość finansowania zadań w ramach Programu

Źródła finansowania	Przeznaczenie	Przewidywane środki finansowe
Państwowy Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Roboty budowlane w obiektach służących rehabilitacji, pomoc dla zpch, szkolenia dla os. niepełnosprawnych, dofinansowanie tworzenia zaz	ok. 5 mln na rok
Budżet samorządu województwa	Otwarte konkursy dla organizacji pozarządowych dla realizacji przedsięwzięć na rzecz os. niepełnosprawnych	ok. 200 tys. na rok
Europejski Fundusz Społeczny, inne środki	Projekty dotyczące poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych	Środki uzyskane według obowiązujących przepisów

13. Podsumowanie

Podstawą realizacji Programu jest zasada solidarności społecznej, ponieważ wspólne działania administracji rządowej, samorządowej, organizacji pozarządowych mogą doprowadzić do wyrównania szans osób niepełnosprawnych w stosunku do pełnosprawnych oraz mogą doprowadzić do przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu.

Niniejszy Program wyznacza kierunki w jakich powinny zmierzać działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wojewódzki Program Na Rzecz Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu na Lata 2008-2020 wpisuje się w strategię Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020.

14. Podstawy prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.
2. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. nr 123, poz. 776 z późn. zm.)
3. Karta Praw Osób niepełnosprawnych- Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997r.- nie stanowi źródła prawa, jest aktem ogólnym i wyrazem stosunku władzy ustawodawczej wobec osób niepełnosprawnych.
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. nr 64 poz. 593 z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. nr 96, poz. 873)
6. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2001 nr 142, poz. 1590 z późn. zm.)
7. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020.